

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

A status quo ante hitközségek szervezkedése.

Körülbelül hetvenen vannak azok a hitközségek, a melyek sem a kongresszustól alkotott szervezetet nem fogadták el, sem orthodox jelleget nem öltöttek. Közöttük nagy és tekintélyes, tagjaik számánál és minőségénél, intézményeik mintaszerűségénél és virágzásánál, a bennök uralkodó vallásos élet termékenységénél és gazdagságánál fogva kiváló gyülekezetek. Igazán diszei a felekezetnek. Annak idején különösen vallásos aggodalmak voltak azok, a melyek meggátolták őket abban, hogy belépjenek a megalakult szervezetbe. De a hányan vannak, annyiféle vallásos életük képe. A miben napjainkban a vallásos felfogás legjellegzetesebb megnyilatkozását látják: az istentisztelet mindegyik templomukban más-más formák szerint megy végbe. A legkonzervatívabb és a legmodernebb módon. Ebben a tekintetben Debrecen, Nyiregyháza, Nagykároly, Szatmár nem állanak közelebb Pécshez, mint Miskolc vagy Pápa Aradhoz. És hasonló különbözőség a vallásos élet másegyéb köreibben.

Nem csodáljuk, hogy ezek a hitközségek, a melyekben a magyar zsidóság rendkívül értékes elemeit becsüljük, mostani helyzetükkel nincsenek megelégedve. Nem is lehetnek. Érzik annak félszeg mivoltát. A konzervatívok a legszigorubb felfogásoknak hódolnak és az orthodoxia mégsem bizik bennök, azok, a melyek a hagyományokhoz való hű ragaszkodás mellett a fejlődés eszméjének is engednek tért, a kongresszus alapján álló hitközségekkel haladnak egy irányban, de annak hivatalos képviselőjét mégsem ismerik el. Nincs semmiféle kapocs, a mely egymáshoz fűzné őket, nincs organum, mely megvédené érdekeiket. Fokozott mértékben érzik annak a széttagoaltságnak, feldaraboltságnak, kuszáltságnak káros hatásait, a mely a magyar zsidóságnak átka.

Az uralkodó állapotokkal való elégedetlenség és különösen az a körülmény, hogy az államsegélyben való részesedésük nem felel meg igényeiknek, bizonyos forrongást idézett elő a status quo gyülekezetekben

és azt az elhatározást érlelte, hogy azokon változtassanak. De hogy milyen irányban és minő eszközökkel, erre nézve nagyon is szétágaznak a nézetek. A helyzet tarthatatlanságának tudata átment a közfelfogásba, de hogy annak helyébe mit állítsanak, erre nézve vajmi nehéz megállapodásra jutni. A súlyos probléma megoldásának keresése közben határozott alakukká formálódnak és éles körvonalakban jelennek meg a lappangó ellentétek. Egymástól nagyon is elütő, homlokegyenest ellenkező felfogásokat és óhajokat tükröző javaslatok és megoldási kísérletek, a melyekből *egy* világlik ki, hogy milyen mély űr választja el egymástól az egyes status quo hitközségeket. Jóformán csak *egyben* van teljes összhang közöttük. Abban, hogy a zsidóságot egynek és oszthatatlannak vallják. És ennek hangsúlyozása minden esetre figyelemre méltó erkölcsi értéket jelent a hivatalos orthodoxia álláspontjával szemben. Természetes folyománya, hogy a magyar zsidóság egységes autonómiájának megalkotását óhajtják, az arra irányuló törekvéseket helyeslik és azokat a maguk részéről is előmozdítani szándékoznak.

De vajjon ennek a célnak és a magyar zsidóság más nagyon fontos érdekeinek szempontjából helyeselhető-e az a mód, a melyen a status quo hitközségek egy csoportja a bajok orvoslását keresi? A váci és sátoraljaujhelyi értekezletek, a melyek az országos gyűlés előkészítésével foglalkoztak és a status quo hitközségek alakítandó szövetségének alapszabálytervezetét tárgyalták, bizalmas jellegűek voltak. Hirlapi tudósítást nem adtak közre. De a mi mégis kiszivárgott, máris komoly aggodalmakra adott okot.

A dolog természeténél fogva három nézet alakult ki a status quo hitközségekben. Vannak, a kik az elvek fenntartása mellett a kongresszus alapján álló hitközségeket képviselő Országos Irodához való csatlakozást óhajtják. Az Iroda eddig is, ha kívánták, eljárta a status quo hitközségek és ezek papjainak ügyében. Eljárta ugyanazzal a hűséggel és lelkiismeretességgel, a melylyel a kongresszusi hitközségek és azok papjainak érdekeit képviseli és ezért semmiféle lelkiismereti áldozatot nem kívánt a status quo hitközségektől. Megóvhatták jellegüket, fenntarthatták principiumaikat. Az Iroda eljárta ügyeikben, de nem kísérte meg, hogy eltántorítsa őket elveiktől. Miért ne bizhatnák tehát reá képviselőiket, midőn az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy elvek és jelesül vallásos felfogásaik érintése nélkül kellően megvédi anyagi és erkölcsi érdekeiket? Ez az egyik nézet.

A másik, a melyet azonban csak nagyon kevesen képviselnek és a melynek szószólója a saját hitközségével e miatt ellentétbe került vág-ujhelyi főrabbi, az orthodoxiába való teljes beolvadás mellett kardoskodik. Minthogy a Sulchan Árukh irányítja a status quo hitközségek vallásos életét, minthogy alapelveik mindenben egyeznek az orthodoxiáéival, semmi sem állja útját annak, úgy mondják, hogy azzal egyesüljenek. Ezeknek a gyülekezeteknek regenerációja e nézet szerint csak úgy képzelhető, ha mind vallásos, mind adminisztratív tekintetben orthodoxoknak vallják

magukat, ha végre valahára megteszik azt, a mit a maguk és a vallás érdekében már évtizedekkel ezelőtt meg kellett volna tenniük.

A harmadik a fennálló pártokkal való egyesülést visszautasítja és a status quo hitközségeknek egy szövetségben való tömörülését és egy a szövetség érdekeit képviselő organum létesítését ajánlja, hogy a kormányhatóságokkal szemben kellően megvédhessék igazait. Ennek a nézetnek van, úgy látszik, a legtöbb híve.

Az alapszabálytervezet, mely majdan az országos gyűlés tanácskozásainak tárgyát fogja tenni, még nem végleges. Már eddig is változtattak rajta, igen lényeges rendelkezéseiben módosították és minthogy minden előjáróságnak és rabbinak alkalma lesz a már átdolgozott javaslatához külön-külön hozzászólnia és az előkészítő bizottság csak a beérkezett vélemények megfontolása és tekintetbe vétele után fogja megállapítani annak végleges, az egybehivandó országos gyűlés elé terjesztendő szövegét, nem tartjuk helyénvalónak, hogy róla ítéletet mondjunk. Respektálnunk kell az előkészítő bizottságnak abbéli óhaját, hogy a javaslatot és az ahhoz fűződő tanácskozásokat bizalmasoknak tekintsék.

Nem is foglalkozunk az alapszabálytervezet egyes tudomásunkra jutott intézkedéseinek és a hozott határozatoknak bírálatával. Csak annyit állapítunk meg, hogy az orthodoxiát a tett engedmények nem elégítik ki. Hiábavaló minden behódolás. Beolvadni az orthodoxiába: ez a követelmény. Más szóval: megszűnni. Az orthodoxia ennek a kérdésnek más megoldását nem ismeri.

Teljesen figyelmen kívül hagyjuk tehát az alapszabálytervezetet és azt kérdezzük, vajjon a status quo hitközségek szövetségének megalakítása bárminő alapelvek, bárminő szabályzat szerint érdekében van-e a felekezetnek, érdekükben van-e a szövetkezésre készülő hitközségeknek, kérdezzük továbbá, mi gátolja meg a status quo gyülekezeteket abban, hogy képviselőiket az Országos Irodára bizzák?

Ha a reménynek egyetlen egy sugara biztatna bennünket azzal, hogy az alakítandó szövetség hozzá fog járulni majdan – ha nem is most, de a jövőben – a különböző pártárnyalatokhoz tartozó hitközségek között fennálló nagy ellentétek megszüntetéséhez, elsimitásához vagy legalább csökkentéséhez, enyhítéséhez, ha lehetne reményünk, hogy ez a szövetség majdan – ha nem is mindjárt, de évek múlva – helyre fogja állítani a megbomlott egységet, lelkesedéssel karolnók fel az eszmét. Nem most vetik fel először és hogy a magyar Gemeindebund nem alakult meg, nem azokon múlt, a kik a békét, az összhangzatot, a kölcsönös megértést óhajtják. Vajjon a legoptimisztikusabb felfogás mellett van-e kilátás arra, hogy ez a szövetség csakugyan hitközségeink túlnyomó többségének vagy legalább tekintélyes számának bizonyos keretek között való egyesülése lesz? Képzeltető-e, hogy a mostani elvek fenntartása mellett abba valamikor orthodox hitközségek is be fognak lépni? Vagy várható-e, hogy a kongresszus alapján álló gyülekezetek, a melyeknek érdekeit a hitközségeknek, valamint a kormányhatóságoknak teljes és feltétlen bizal-

mával felruházott Országos Iroda kitűnően képviseli, cserben fogják hagyni önkormányzatuknak ezt a minden körülmények között bevált organumát, a melynek mindent köszönünk, a mit felekezetünknek a lefolyt küzdelmes évtizedekben elérnie sikerült, hogy erre a semmiféle törvényes alapon fel nem épülő és törvényes jogkörrel nem bíró szövetségre bizzák majdan képviselőiket? Az alakítandó szövetség tehát alig fog valamikor országossá fejlődni. A status quo hitközségek egyesülete lesz a legjobb esetben. Mondjuk, sikerülni fog az egyes status quo gyülekezetekben máris felmerült kételyeket és komoly aggodalmakat eloszlatni. Mondjuk, sikerülni fog oly alapszabályokat alkotni, a melyek olyanokat is megnyugtathatnak, a kik nem akarnak az orthodoxoknak behódolni és félnek oly állapotoktól, a milyenek az orthodox gyülekezetekben uralkodnak. Mondjuk, megállapodásra jutnak valamennyien. Mondjuk, nemcsak huszonöten, hanem hatvanan lépnek be a szövetségbe és megalakítják azt az organumot, a mely őket a kormányval szemben képviseli. Nem lesz-e ez a magyar zsidóság egységének újabb megbontása? Nem új akadály-e amaz óhaj teljesítésének, a melynek impozáns megnyilatkozásához a status quo hitközségek oly lelkes módon hozzájárultak, a melynek erkölcsi súlyát éppen az ő hozzájárulásuk oly nagy mértékben gyarapította?

Készségesen elismerjük, hogy ez távol áll a mozgalom kiváló kezdeményezőitől. Egy pillanatig sem kételkedünk a vallás- és közoktatásügyi miniszter előtt tett kijelentés teljes erkölcsi komolyságában, tudjuk, hogy a legnemesebb indító okok vezérlik azokat a tiszteletreméltó férfiakat, a kik hitközségeik érdekeinek megvédésére meg akarják alakítani a szövetséget, attól várva a sérelmek orvoslását, a bajok enyhülését. De nem fog-e szándékuk ellenére is bekövetkezni az, a miből új károk, új veszélyek származhatnak a magyar zsidóságra, a mi újabb fegyver lesz azok kezében, a kik nem akarják, hogy jogos igényeink érvényre jussanak, hogy elfoglaljuk azt a helyet, a mely bennünket a többi felekezetek sorában megillet, hogy minden, csak kiskoruknál divó gyámkodástól menten, önállóan és függetlenül intézzük felekezeti ügyeinket?

Vajjon mire való egy új szerv a status quo hitközségek érdekeinek képviselőjére? Az Országos Irodának működése nyitott könyv mindenki előtt, a ki felekezeti ügyeink iránt érdeklődik. Vajjon a kongresszus alapján álló hitközségek eme törvényes képviselője valamikor átlépte-e a törvénytől megszabott hatáskörét? Vajjon beavatkozott-e a hitközségek belső ügyeibe, befolyást gyakorolt-e vallásos életükre és annak intézményeire, állást foglalt-e az egyik vagy másik vallásos felfogás vagy irány mellett, rabbiszékek betöltése alkalmával híveket toborzott-e az egyik vagy másik jelölt mellett, magukban a hitközségekben propagandát csinált-e a Rabbiképzőnek? Nem azok képviselik-e a községkerületekben az egyes gyülekezeteket, a kiket ezek küldenek ki, felruházva őket bizalmunkkal, szabad elhatározásuknál fogva rendelve alá magukat az ő ítéletüknek, nem ezek a hitközségektől kiküldött képviselők adnak-e mandátumot a községkerületi elnököknek és nem ezek állítják-e az Országos Iroda élére azokat

a férfiakat, a kiket erre legalkalmasabbaknak vélnek? Nem jut-e tehát az Országos Iroda tevékenységében a hitközségek akarata érvényre és nem intézi-e minden hitközség a saját vallásos és egyéb ügyeit teljesen a saját belátása és viszonyai, hiteinek felfogása és óhaja szerint? Lehet-e tartani attól, hogy az Országos Iroda elveik megtagadására fogja készíteni a status quo hitközségeket, hogy belső életüknek eddigi irányától való elterelésén fog iparkodni? Vagy talán velök szemben tanusított viselkedésével bizonyult-e érdemetlennek arra, hogy képviselőiket reá bizzák? Hiába fordultak-e hozzá tanácsért, utbaigazításért, támogatásért? Nem azonosította-e magát mindenkor érdekeikkel, nem szolgálta-e azokat – valahányszor módjában volt – eredménnyel és sikerrel?

Az Országos Iroda nem édesgeti magához a status quo hitközségeket. Szívesen látja az önszántukból hozzá szegődőket, de nem csábítgatja őket. Tőle távolállók lebecsülése nélkül mondhatja, hogy a magyar zsidóság legjavát képviseli és nem a kongresszus alapján álló párt erejének és tekintélyének gyarapítása, hanem a status quo hitközségek és az egyetemes magyar zsidóság érdeke lebeg szemünk előtt, midőn az országos akcióra készülő status quo gyűlések nagyérdemű vezérférjainak azt ajánljuk, hogy lemondva a tervezett szövetség megalakításáról és egy új organum létesítéséről, arra a lépésre tökéljék el magukat, a mely nélkül a kitűzött nagyfontosságú célt elérni nem lehet. Ennek a kérdésnek csak *egy* megoldása van: az Országos Irodára bízni a status quo hitközségek képviselőit.

Olvasóink tájékoztatása végett közöljük azt a levelet, a melylyel az Országos Iroda egy tekintélyes *konzervatív irányú* status quo hitközség előjárósági tagjának hozzá intézett kérdéseire válaszolt:

Igen tisztelt Előjáró Ur!

Folyó hó 13-án kelt becses levelére van szerencsénk a kívánt kimerítő módon a következőkben válaszolni:

1. *A hitközségek status-quo-ante jellegének fenntartása* nem jelent egyebet, mint azt, hogy az ily hitközségek felekezeti ügyekben az önrendelkezés, az önkormányzat jogáról lemondanak és magukat mindenrendű ügyekben a politikai hatóságoknak vetik alá. E lemondásért egy címet nyernek, melynek ma már jelentősége annál kevésbbé lehet, mert hiszen éppen e hitközségek tulnyomó része az, mely az első kongresszus előtti állapotokkal összehasonlítva, még vallási téren is, leginkább tör a haladás felé. Oly időben, mikor a pártviszályok erős hullámváza miatt a hitközségek vallási feladatai miként való alakulásainak bizonytalansága folytán egyes hitközségek rétegeiben nyugtalanság keletkezett, a béke érdekében célszerűnek mutatkozott, hogy ily hitközségek a kongresszus által inaugurált önkormányzati szervezet helyett az azt megelőző szervezetlen állapotban várják meg a felekezet ügyeinek kialakulását, amiben az öregebb vagy aggodalmasabb tagok megnyugvást is találtak.

Az idők folyamán aztán nyilvánvalóvá lett, hogy a kongresszusi szer-

vezet a hitközségek belső ügyeibe soha nem avatkozott, *vallási irányukra semmi néven nevezendő befolyást nem gyakorolt*, autonóm életüket soha semmi tekintetben nem érintette, hanem ahelyett a hitközségek érdekeit és a felekezet ügyeit tőle telhetőleg intézményesen is előmozdítani törekedett. Ápolta a békét, az akadályok elhárításán dolgozott. Rajta volt teljes erővel, hogy a felekezet vallásos ügyeit a közigazgatás befolyása alól kivonja, tekintélyét megvédje és az önkormányzati élet útjait egyengetse. Ama befolyást pedig, melyet a fennálló pártviszonyokon felül emelkedő és az egységes zsidóság szempontjából kiinduló objektív munkálkodásával magának rossz viszonyok között is megszerezni tudott, valamennyi hitközség érdekében érvényesítette. Ismételjük, hogy a kongresszusi zsidóság vezetői több mint négy évtizedes működésük alatt *vallási* kérdésekbe nem avatkoztak, hanem azokat a testületek lelkiismereti ügyeinek tekintették. Innen van az, hogy az ugynevezett status-quo, sőt orthodox jellegű izr. hitközségek és rabbijaik teljes bizalommal vették és veszik állandóan igénybe az Országos Izr. Iroda tanácsát, közbenjárását és segítségét mindama jogi és adminisztratív kérdésekben, melyeket a felekezeti élet felszínre vet és amaz érdekek szolgálatában, melyekre munkájuk teljes kifejtése végett utalva vannak. Kiváltképpen azonban a status-quo hitközségek között alig van olyan, mely az Országos Izr. Irodát egyben vagy másban fel nem kereste volna, nyilván a felekezeti élet jelenségeinek megfigyeléséből meritett ama meggyőződés által vezéreltetve, hogy minket eljárásunkban pártszempontok nem befolyásolnak és hogy az összesség, az egység és béke érdekei irányítják működésünket. Ismervén különösen a status-quo hitközségek álláspontjából fejlett nehéz helyzetüket, mindenképpen rajta voltunk, hogy e hitközségek, intézményeik és rabbijaik igazi megvédésében segítségére legyünk, ami nekünk majdnem mindig sikerült is. A status-quo hitközségek alkatelemei folytán keletkezett gyakori kiválási, illetve ily helyeken kongresszusi hitközség alakítása iránti törekvéseket a mindenek fölé helyezendő béke és egység tekinteteiből lehetlenné tettük és nem egy status-quo hitközség ennek a magatartásunknak köszönheti, hogy erőit meg nem bonthatták.

2. Valamint a hitközség egyéb belügyeibe, úgy a *rabbiállás betöltésének kérdésébe* sem avatkoztunk soha. A kongresszusi hitközség vallásunk és hagyományai szerint teljes szabadsággal tetszése szerinti módon rendezheti be intézményeit. Hogy ekörül mily módon, mily mértékben és mely keretben kíván a kor követelményeire, a nemzeti irányu fejlődésre ügyet vetni, az tisztán a hitközség elhatározásának tárgya. E kérdéseket egymástól gyakran lényegesen különböző földrajzi, nyelvi és egyéb helyi viszonyok és műveltségi fokok is uralják és e részben teljes egyöntetűséget még a legkonzervatívabb részeken sem tudnak megállapítani, még kevésbé a való életben érvényesíthető szabályokban dekretálni. Ugyanezért mindezideig a hitközségek rabbiválasztási ügyeibe való beavatkozástól is tartózkodtunk, jóllehet az a meggyőződésünk, hogy a budapesti Országos Rabbiképző-intézet úgy a lelkészképzés, valamint a zsidó tudó-

mány ápolása és fejlesztése szempontjából az enemü intézetek között szervezeténél és intenziv munkájánál fogva első helyen áll és noha nyilvánvaló volt előttünk, hogy a rabbi a hitközség kívánatos időszerű fejlődésére kiváló hatást gyakorol. Még ez intézetnek, – melyre pedig a magyar zsidóság méltán büszke lehet – érdeke sem terelt el bennünket attól a felfogástól, hogy a hitközségeknek papválasztási és idevágó szabad elhatározása érintetlenül maradjon.

A *seminarium* elleni áramlat a gondolkozókat tévedésbe nem ejteti. Ez az intézet még a keletkezése előtti időben átok alá helyeztetett. Érthető tehát, hogy a képesítés nélküliek vagy kisebb képesítésűek némely része most, mikor a seminariumban képzett rabbik a legkiválóbb posztókat foglalják el, ellenük és nevelő intézetük ellen folytatja a harcot, amelynek motivumai azonban nagyon is áttetszők és ezért ez a küzdelem hatálytalan. Ha ma már számos kiváló status-quo hitközség papját a rabbiseminariumban képesítettek közül választja, ezzel csak azt az öröndetes tényt dokumentálják, hogy ezen a kongresszusi statutumok alapján álló zsidóság által joggal nagyrabecsült intézet még ama hitközségeket is kielégíteni képes, amelyek a kongresszus előtti időben fennállott állapotokhoz ragaszkodnak és hogy eszerint ma már alapját veszítette amaz itt-ott elhangzott állítás, mintha a seminarium csak a kongresszusi hitközségek szükségleteit szolgálná. Ebből aztán önként folyik, hogy a kongresszusi zsidóság ügyeinek intézői, akik egyuttal a seminariumnak is tényezői, erészbeli működésüknél is a párttekinteteken felülhelyezkedni igyekeztek és kell, hogy helyezkedjenek a jövőben még erőteljesebben.

3. *Az állam által engedélyezett subventio* kérdésének tisztázására szolgáljanak a következők:

Az izraelita hitfelekezetnek felette szűken mért állami segílyt csak újabb időben és szerénytelenség nélkül mondhatjuk, a mi sürgető kérelmeinkre emelték. Erre vonatkozó előterjesztéseinknél ismét csak a felekezet egyetemes érdekéből indultunk ki. De soha sem hivatalosan, sem egyébként nem tettünk egyetlen lépést sem a segílyösszegnek a fennálló pártok között leendő elosztásának mértékére vagy irányára nézve. A válás- és közoktatásügyi miniszterium e tekintetben az idők folyamán tett tapasztalatai és saját számításai alapján teljesen belátása szerint rendelkezett, a minket érintő intézkedéseket pediglen a községkerületi elnökök határozataihoz képest végrehajtottuk. A status-quo hitközségek és rabbijaik számára a miniszterium bizonyos összeget visszatart és azt a folyamodók között kiosztja. *Tudtunkkal soha status-quo hitközség folyamodását vagy ily hitközség rabbijának kérvényét vissza nem utasították. Sőt ellenkezőleg, arról van tudomásunk, hogy egyes status-quo hitközségek és rabbijaik aránytalanul nagyobb államsegélyben részesültek, mint amilyen a mi hitközségeinkre, illetve rabbijainkra jut.* Egyes status-quo hitközségek és rabbik államsegély iránti kérvényeik támogatása iránt hozzánk folyamodtak, mely esetekben a miniszterium épugy, mint a közvetlenül hozzá beadott folyamodásoknál a *legnagyobb előzé-*

kenységet tanusította. Emellett nem szabad elfelejteni, hogy a nekünk jutó, vagy nekünk beszámított subventio jórésze közös felekezeti és kulturális intézmények javára fordított. És ha a kongresszusi zsidóságnak betudott állami subventio és a status-quo hitközségeknek kiutalt állami segélyek mérlegét, a közös jellegű intézményekre számítandó résznek, a folyamodók számarányának figyelembe vételével megvonjuk és ha tekintetbe vesszük, hogy az államsegély iránti kérvényeket mindig busásan honorálták és hogy soha status-quo hitközséget vagy rabbiját még vissza nem utasították: az erre vonatkozó panaszokat teljesen alaptalanoknak kell találnunk.

4. *A rabbik korpótléka* ügyében eléggé ismeretesek ama lépéseink, melyeket a rabbik érdekében megindítottunk. Az Országos Rabbiegyesület, melyben a status-quo hitközségek rabbijai is helyet foglalnak, nem egy ízben hálás elismeréssel adózott nekünk azért a munkáért, melyet a rabbikar érdekében kifejtettünk. Meggyőződtek róla, hogy nem rajtunk mulik, hogy kellő sikert nem értünk el. De nem felel meg a valónak, hogy mi az erre vonatkozó eljárásunkban a status-quo hitközségek rabbijainak érdekében el nem jártunk. Hozzánk az apostagi, a dévai, az egri, a lévai, a nyiregyházi, a sepsiszentgyörgyi, a soproni, a szatmári, a temes-gyárvárosi, a vágújhelyi, az iglói, az ipolysági, a paripási, a verbóci, a zsámbéki és a németujvári status-quo hitközségek rabbijainak korpótlékügyei érkeztek. Egyformán képviseltük őket a kongresszusi, sőt néhány orthodox rabbival együtt. Kevesen kaptak, a legtöbb nem. De époly mostoha elbánásban részesültek a kongresszusi hitközségek rabbijai is. Ha a kormány a rabbik sérelmeit orvosolni fogja, a status-quo rabbik sérelme is orvosolva lesz. De ez alapon külön »status-quo« sérelem a legtávolabbról sem konstruálható.

5. *Az Országos Izr. Iroda* a kongresszusi izraelita hitközségek felett »fennhatóság«-ot nem gyakorol. A kongresszusi hitközség jellege abban domborodik ki, hogy a kongresszusi statutumok alapján áll, hogy az illetékes izr. községkerületbe képviselőket küld ki. A kerületi képviselő megválasztja a kerület elnökét és a kerületi bíróságot, a kerületi elnökök pedig megválasztják az Országos Iroda elnökét. Eképpen nyerik a hitközségek országos képviselőt. Más terhet a kongresszusi szervezet a hitközségre nem ró. Az Országos Izr. Iroda a hitközségektől anyagi támogatást vagy hozzájárulást semmi néven nevezendő címen soha nem kért, nem kér és el nem fogad. Ellenben a hitközségnek és intézményeinek minden jogos érdekét képviseli és a felekezet közügyeit tőle telhető módon és a mindenkori viszonyokban felismert lehetőségek korlátai között, a béke és egység szellemében, előmozdítani törekszik. A status-quo hitközségnek kongresszusi alapon való átszervezése csakis az ezen pont elején meghatározott módon történik. *A hitközség intézményei és vallásos berendezései a legkisebb változtatást sem igényelnek. Nincsen a hitközségnek még oly konservatív jellegű istentiszteleti vagy bármely jellegű institutioja, alapuljon az vallási törvényen, hagyományon vagy*

*helyi szokáson, melyen a kongresszusi szervezethez való csatlakozás miatt egy hajszálnyi is változtatniok kellene. Sőt jelenlegi helyi alapszabályaikon sem kell egyéb változtatást ejteniök, mint azt, hogy az 1868 '69. évi első kongresszus statutumai alapján állanak és hogy ott, ahol képviselőtestületek vagy közgyűlések feladatait felsorolják, új feladatként a községkerületi képviselők választását is felveszik. Bármely egyéb a hitközség vallásos életére vonatkozó és az aggódók vagy akadékoskodók megnyugtatóására szolgáló alapszabályszerű rendelkezéshez készséggel hozzájárulunk és hogy ezzel az álláspontunkkal az erkölcsi célokon kívül egyébre nem törekszünk, azt tanusítja multunk, melyben a hitközségek szabadságát és békességét a legkisebb tekintetben sem zavar-
tuk. Ugyanezért külön alapszabályminta küldése is feleslegessé válik és csakis a kongresszusi statutumok egy példányát van szerencsénk idezárni.*

Végül megjegyezzük, hogy részünkről aziránt, hogy a hitközségek szervezeti álláspontjukon változtassanak, nagyobb akciókat nem indítottunk, noha mélyen fájlaljuk, hogy status-quo hitközségeink, közöttük a magyar Izrael annyi kiváló testülete, nem megfelelő jogállapotai miatt kénytelen benső ügyeiben a politikai hatósághoz fordulni, annak intézkedéseit eltűrni. Azért örömmel látnánk, ha érdemes hitközségük t. Előjáró urnak az egységes tömörülés, a felekezeti béke és egység szellemében kezdett és hozzánk való csatlakozását célzó szándékát megvalósítaná.

Hitrokoni üdvözlettel:

Budapest, 1913. évi február hó 15-én.

Az Izraeliták Országos Irodája:

Dr. Mezey Ferenc s. k.
irodai alelnök.

Mezei Mór s. k.
irodai elnök.

Lőw Immánuel.

1854. I. 20.--1914. I. 20.

Csendesen, szinte észrevétlenül suhant el fölötté születésének hatvanadik fordulója. Az öregségnek küszöbén is ott láttuk gazdag könyvtárában íróasztala mellett mélyen gondolataiba merülve, mert valaki egy nehéz talmudi szóról kér felvilágosítást s ezt ki kell sütni, ha török, ha szakad. Neki is az az elve, a mit már Jákob ősatyánk vallott: »nem engedlek el, a mig meg nem áldottál.« Valami kétségbeesés érzik szavaiból, ha órákig vagy akár napokig küzd egy-egy nehéz problémával s oda nyújtja a könyvet: »nézze meg, kérem, ezt a helyet, nem tudok vele boldogulni.« Ha Rabbi nem tud, honnan tudjon R. Chijja? Hanem azután, ha a kutatás sikerrel jár, a mi a legtöbb esetben történik, valóságos diadallal mutatja, magyarázza, hogyan, milyen uton jutott erre az eredményre. Szeret meghallgatni másnak a véleményét, akár van már megállapodott nézete,

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

akár nincs s csak hosszas tárgyalás, levelezés, kérdezősködés után állapítja meg végleges ítéletét. Valóságos gyönyör megfigyelni, hogyan indul a kutatás útjára. Mint az óvatos hadvezér a felderítéssel kezdi; csatasorba állítja katonáit: a variánsokat, fokról-fokra halad előre, míg a végső ostromot intézi. Egymás után hullanak a régi kipróbált vezérek: Jastrow, Kohut, Levy, Payne-Smith, utánuk a kisebbek s tisztán látni, a mint a köd lassankint foszladozik, az ostromlott vár körvonalai kibontakoznak, a homályos értelmű szó vagy hely világosan áll előttünk, mint a nap.

Már 1877-ben kezdi nyilvános munkáját a Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft-ban, a mikor Nöldekének, a nagy orientalistának figyelmét vonja magára. Azóta szoros barátság fűzi őket egymáshoz. Hirnevét 1881-ben megjelent Aramäische Pflanzennamen alapítja meg. Nem lehet egy cikk keretében leírni azt a lelkesedést, a melyet ez a korszakalkotó munka a tudományos világban kiváltott. Ezt a dolgozatoknak, cikkeknek, recenzióknak hosszú sora követi, a melyek a legelőkelőbb irodalmi szaklapokban, legtöbbször a Festschrift-okban látnak napvilágot. Minduntalan találkozunk a nevével az említett ZDMG, a Monatsschrift, a Revue des études juives, a Zeitschr. für Assyriologie, a WZKM. (Wiener Zeitschr. für die Kunde des Morgenlandes), a Zeitschr. für alttestamentl. Wissenschaft, az Orientalische Literaturzeitung és sok más folyóiratban. A nyolcvanas években a Magyar Zsidó Szemlének is volt munkatársa; a Magyar Nyelvőrben és a Magyar Zsinagógában most is akad közölni valója. Az újabb három évtizedben lexikális munka Lőw közreműködése nélkül nem tudott létrejönni, Gesenius, Jastrow, Duval, (Bar Bahlul), Krauss (Lehnwörter és Talm. Archaeol.), Ben Jehuda (Thesaurus), a Jewish Encyclopedia, Ozar Israel, a most Pétervárott készülő héber encyclopédia, Theodor Midras rabba-ja mind az ő megjegyzéseit, cikkeit, észrevételeit tartalmazzák. Irodalmi munkásságáról a most Berlinben készülő Lőw I. Festschrift fog részletesen beszámolni. Ez a jubiláris emlékkönyv a tudományos világ, a nagyhirű orientalisták osztatlan tiszteletének spontán megnyilatkozása. Mert Lőw ellensége minden jubileumnak és ünneplésnek, a mely az ő személyének szól. A mint arról értesült, hogy születése napján a község nagyobb ünnepélyt akar rendezni, megüzente, hogy elutazik és lefújta az előkészületeket is; de az emlékkönyv megjelenését már nem akadályozhatja meg, csak »nem tudja, – ugymond – hogy ez mire való.«

Ebben a tudósok a tudóst fogják méltatni. Nekünk azonban lelkeszi működésével is kell foglalkoznunk, s itt is első sorban szónoklataival. A szakembernek első pillantásra szembeötlik szónoklatainak sajátos formája. A több, látszólag különböző tartalmu részre tagolt beszéd figyelmes meghallgatás vagy elolvasás után szerves egészet képez. Sem hiányt, sem fölösleget nem találni benne. Mikor a Gondviselés kegyelme engem ide vezérelt, tanítványa és munkatársa lettem, azt kérdeztem tőle, hogyan kell jó beszédet csinálni. Luther erre a kérdésre azt tanácsolta a tanítványának: »Tritt frisch auf, sperr's Maul auf und hör' bald wieder auf.« Körülbelül

igy hangzott Löw felelete is: »Vegyen egy több részből álló verset vagy midrást s mindegyik részből mondjon pár szót.« Ezt az elvet azonban csak ő tudja követni, a ki a midrás irodalmán korlátlanul uralkodik s minden alkalomra készen tart nem egy, hanem megfelelő textusnak való sok midrást. Csak így érthető, hogy 1896. május 3–25. nyolc milleniumi beszédet mond; 1894. április 3–12. hat Kossuth és 1898. szeptember és október havaiban 9 Erzsébet-szónoklatot tart, sőt egy napon hármát s mindenütt ugyanaz a bámulatos jártasság a héber és magyar irodalomban és történelemben; ugyanaz a ragyogó nyelvezet, mélyen járó gondolat, sziporkázó szellem. Sűrűn szokott predikálni; évenként 35–40 beszédet mond s ezeknek csak csekély része jelent meg nyomtatásban. Predikáció alkalmával megtelik a templom hívőkkel, élvezettel hallgatják, akár leckéztet és ostromoz, akár dicsér és magasztal, akár tanít és magyaráz. Az istentisztelet rendjét és méltóságát különben is oly művészi nívóra emelte, hogy másvallásúak is szívesen látogatják templomunkat.

Lelkészi teendőihez tartozik a zsidó népiskola igazgatása is, melynek 1879 óta áll az élén. Itt is saját pædagogiai elveit valósítja meg; nem követi sem az állami, sem a községi iskolák tanmenetét. S a zsidó népiskola a város legjobb iskolája, úgy hogy másvallásúak is oda szeretik küldeni gyermekeiket. Figyelemmel kíséri minden gyermeknek fejlődését, haladását, tehetségét s mire a negyedik osztályt elvégezte, megmondja minden szülőnek, hogy gyermeke milyen életpályára legalkalmasabb. S hogy ítéletében ritkán téved, arról beszélhetnek a tanácsát követő szülők és gyermekek hálálkodó szavai és levelei. Szívén viseli a község jótékony intézményeit. Ezek vezetői egy lépést nem tesznek, egyetlen határozatot nem hoznak, amíg az ő tanácsát ki nem kérték. Mindenütt van indítványozni, korrigálni, teremteni valója s jelentékeny része van benne, hogy ezek az intézmények erősödnek, virágoznak.

A jótékonyág gyakorlása, főképen a téli segélyek kiosztása nélküle nem is képzelhető. Legjobban ő ismeri mindenkinek anyagi viszonyait, bajait, szenvedéseit s csak őt terheli a gond, hogy a község szegényei megfelelő segélyben és támogatásban részesüljenek. Vannak bizonyos »kolduló napjai«, amikor bejárja az ő házait, elnökeit és előteremti a segélyre szoruló szegényei részére a kellő összeget. Természetes, hogy kiveszi részét hiveinek örömeiből és bánatából, mert olyan pap ő, a kiről ezt mondja a midrás: **וְהִדַּחְתָּ אִתְּחֶם אֶת הַחֻקִּים אֱלֹהֵי מִדְרֵשׁוֹת וְהִתְחַדַּחְתָּ אֵלָיו** **וְהִרְאִיתָ וְהִדַּעְתָּ לָהֶם אֶת הַדָּרֶךְ וְזוֹ תִלְמַד תּוֹרָה וְאֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה זֶה מַעֲשֵׂה הַטּוֹב.** Vagyis nem szóval, hanem tettel tanít és vezérel.

Érzi is a viszonyhatást. Oszthatlan tisztelet és szeretet tárgya. Hivatalos órái alatt a látogatók egymásnak adják át a kilincset. Jönnek tisztelegni, köszönni, tanácsot és segélyt kérni, panaszkodni, jelenteni s mindenkihez van barátságos szava, mindenkit szívélyesen fogad, elragad szeretetreméltóságával és mindenki elégedetten távozik irodájából vagy lakásából.

Mint a város szülöttje, élénk részt vesz a város kulturális munkáiban is. Tagja a köztörvényhatóságnak, de ritkán jár a gyűlésekre. Azonban

mint igazgatósági tagja a Dugonics-társaságnak, a városi könyvtárnak és a zenedének, mint tagja az iskolaszéknek, ott van minden ülésen és értékesíti nagy tudását, bő tapasztalatait a város kulturájának emelésére. A városi tanács ezt adott alkalommal készségesen elismeri s egy nagy férfiú közéleti tevékenységének legszebb jutalma az a nyílt levél, melyet a tanács Löwhöz intézett, mikor a wieni hitközség a rabbiszékekkel megkínálta s a melyben ékes szavakkal itt marasztalja és kéri, hogy szülővárosának disztét ezentul is emelje és fejlődését előmozdítsa.

Igy egyesül benne תורה és דרך ארץ, bőséges szaktudás és széleskörű világi műveltség, szigoru konzervativizmus a modernség mezében; tekintély és szerénység, erő és gyengédség, nagyság és jóság. Ennek köszönhető, hogy 36 évi működése alatt a község békéjében, harmóniájában a legkisebb zavar nem mutatkozott soha. Mert Áhron főpapnak méltó tanítványa ő, a ki szereti a békét és törekszik is a béke fenntartására, az ellentétek kiegyenlítésére, a mennyiben ilyenek előfordulnának. S ennek köszönhető, hogy a község oly rohamosan fejlődik s most a legelső között foglal helyet.

Pedig az 1879-iki árviz után a községet ujja kellett teremteni. Löw akkor csak 25 éves fiatal ember és egyéves pap volt. Az ő lángoló lelkesedésére, az ő erős akaratára és szívós kitartására volt szükség, hogy a hullámsirból virágzó község támadjon életre. Azután ott folytatta, a hol nagy elődei elhagyták. Atyja halála után felejthetetlen mesterünk, Bacher Vilmos רב' ת"ל töltötte be az állást 1877 július 31-ig, míg ő csak 1878 szeptember 8-án foglalta el hivatalát. E két nagy világítónk hazánk két lempóriumából egyidejüleg terjesztette a tudás fényét, a magyar zsidóság dicsőségét a világ minden tája felé. Az élet utjának e határjelző oszlopánál megilletődve állunk meg; szemünkben köny csillog, mert Bacher nincs többé, kidőlt ez esztendő határán és szívünk mélyén hála fakad, mert ugyanakkor tölti be Löw Immánuel életének hatvanadik évét. »Még nem hanyatlott le az egyiknek tündöklő napja, mikor a másik már teljes fényében ragyogott«. Hódoló tisztelettel üdvözli őt a tudományos világ, igaz szeretettel köszönti őt a magyar rabbikar és művelt zsidóság, s akik őt atyai mesterünknek mondjuk, hálatelt szívvel hajlunk meg előtte avval a hő fohászszal ajkunkon: A jóságos Isten, a ki őt az öregségig vezérelte, ne hagyja el a késő vénségig, hogy még soká hintse szét tudásának bőségét, hirdesse Isten igéjét, öregbitse a magyar zsidóság dicsőségét!

Szeged.

Dr. Löwinger Adolf.

Az Országos Rabbiképző-Intézet.

Az utolsó év két nagy gyászos eseménye két magasjelentőségű feladat elé állította a Rabbiképző-Intézet gondozására hivatott bizottságot. Megoldásuk a január 26-ikára egybehítt ülés tisztje volt. Mély megilletődéssel gyültek össze a tagok, a főiskolánkat ért nagy csapások keltette fájdalom rezegte át a sziveket. Első tanácskozása volt a bizottságnak, mióta

elárvult azok helye, a kik büszkségei voltak az intézetnek. Az ő székük betöltése volt az ülés főtárgya. Nyomott hangulatban, de biztató remények közepette történt és a kik az Országos Rabbiképző-Intézet jelentőségének tudatában vannak, a kik kellően értékelik hivatását és azokat az érdekeket, a melyek ahhoz fűződnek, hogy vezetése avatottak kezére legyen bízva, áldást kell, hogy lássanak abban az összhangban és egyértelműségben, a mely a betöltendő tisztségekre legalkalmasabbaknak és legméltóbbaknak keresés nélkül való megtalálásában nyilvánult.

Az elnöki széket a bizottság felkérésére *Winterberg* Gyula udvari tanácsos foglalta el. Megnyitó szavai a kegyelet és hála bánatos kifejezései voltak, a melyekkel *Bacher Vilmos* emlékének adózott. Velük kapcsolatban az elnöki tisztség betöltéséről szólt, a bizottság minden tagjának élénk helyeslése közt azokat az érdemeket méltatva, a melyeket Dr. *Mezey* Ferenc, a bizottság előadója a Rabbiképző körül szerzett. Ő volt eddig is vezérszellem, az intézet gondozásával kapcsolatos nagy és rendkívüli felelősséggel járó munka java részét ő végezte, az utolsó évek jelentős vívmányai az ő tevékenységéhez, az ő fáradhatatlan munkásságához és lankadatlan buzgalomához fűződnek, őt ajánlja tehát a Vezérlő Bizottság elnökéül és rámutatva az ezzel a tisztséggel járó nagy feladatok nehézségére, biztosítja őt a bizottság minden tagjának támogatásáról. *Winterberg* szavai hiven tolmácsolták nemcsak a jelenlevők, hanem mindazok érzelmeit és óhajait, a kik a Rabbiképző javát, fejlődését és felvirágzását szívéükön hordják. A bizottság tagjai a *Mezey* személye és működése iránt való hódoló elismerés lelkes nyilvánulásai között fogadták el az elnöki indítványt.

Dr. *Mezey* Ferenc előadói jelentése az utolsó két év történetének hű, az intézet teljes életét bemutató képe volt. Mindenek előtt a mély fájdalom hangján Dr. *Bacher* Vilmos igazgatónak 1913. december 25-én bekövetkezett elhunytáról szólt és ismertette az annak folytán tett intézkedéseket, majd *Hatvany* József bárónak, a Vezérlő Bizottság őszinte gyászban siratott elnökének szentelt kegyeletes szavakat és igaz meghatottsággal emlékezett meg *Leopold* Sándor községkerületi elnöknek, a Vezérlő Bizottság tagjának elhunytáról. Annak felemlítése után, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Vezérlő Bizottság megüresedett tag-sági helyeire csepeli *Weisz* Manfréd gyárost és mucsinyi *Wohl-Rumi* Adolf községkerületi elnököt nevezte ki, az intézet érdekében végzett sokágu és nagyarányu munka legfontosabb mozzanatait ismertette.

Előadta, hogy a kormány az intézet szabályzatát, mely a rendtartást, a tantervet és a Vezérlő Bizottságra vonatkozó intézkedéseket tartalmazza, 1912. május 1-én 44,852. sz. a. kelt rendeletével jóváhagyta. Az új szabályzat értelmében történt Dr. *Bacher* Vilmosnak igazgatóvá való kinevezése őfelsége által. A betegsége miatt a folyó tanév elején egy évre szabadságolt igazgató helyettesítésére a Vezérlő Bizottság Dr. *Blau* Lajos tanárt bizta meg az igazgatói teendőik végzésével. *Bacher* tárgyainak előadását pedig Dr. *Blau* Lajos, Dr. *Fischer* Gyula és Dr.

Venetianer Lajos vállalta. A két rabbiképesítő és az érettségi vizsgákról szóló jelentés után a *diákasztalról* szóló beszámoló következett. A diákasztal ügyeit egy bizottság intézi, melynek *Winterberg* Lajos az elnöke, Dr. *Bacher* Vilmos, Dr. *Bánóczi* József és Dr. *Mezey* Ferenc tagjai voltak. A bevételi többlet az első évben 18,263 k 68 f., a másodikban 4056 k 98 f volt. Ezekkel az összegekkel gyarapodott a menza alapja, a melynek pénzügyeit a Pesti Chevra Kadisa gondozza. Az intézet jótékony alapítványainak száma özv. Griesz Benjaminné szül. Weisz Anna 1000 koronás és néhai Hay Mihály 4000 koronás alapítványaival gyarapodott. Az utóbbinak kamatait minden tanév végén az kapja, ki abban a tanévben a legjobb hitszónoklatot mondotta. A könyvtárban befejezett selejtező munkálatok alapján 2030 kötetet (1234 művet) adtak el, a melyeknek befolyt ára 3565 kor. volt. A könyvtári bizottság elnöke Dr. *Hevesi* Simon volt. A selejtezés folytán csak ideiglenes könnyítés volt elérhető, újabb intézkedések szükségesek, hogy a növekvő forgalom és állandóan gyarapodó könyvtár kellően elhelyezhető és használható legyen. Az olvasóteremben külön katalógussal ellátott kézikönyvtárt állítottak fel. A könyvtárt, mely 31,831 kötetben 19,644 művet tartalmaz és héber keleti valamint hazai héber nyomtatványok gazdagsága tekintetében ez idő szerint a legelső helyen áll, a budapesti kir. tudományegyetem theológiai karának és az ev. reform. theológiai akadémiának tanárai és hallgatói is használják. A theológiai tanszékek szaporításának kérdése aktuálissá vált, mivel az intézet új szabályzatának életbelépte folytán a módosult tantervvel kapcsolatosan tett intézkedések azt a tapasztalatot eredményezték, hogy a theológiai tárgyaknak zavartalan ellátása és a tanulóknak, illetve hallgatóknak kiképzése a felső tanfolyamon egy negyedik tanszék felállítását okvetetlenül szükségessé teszi. E negyedik tanszék szervezését, melyről különben az új szervezési szabályzat szerint is gondoskodni kellene, csak oly módon lehetett ideiglenesen elodázni, hogy a tanterv szerint előadandó tananyag ellátásáról részint óratöbbleti helyettesítésekkel, részint megbízásokkal történt gondoskodás. E részben háláját fejezi ki a bizottság Dr. Fischer Gyula, Dr. Hevesi Simon és Dr. Venetianer Lajos uraknak, kik az intézet iránti szeretetből személyi nehézségek áthidalása végett tanításra vállalkoztak. De a jelen állapot a tanítás intenzitása érdekében sérelme nélkül fenn nem tartható. Már bold. Bacher idejében is szükségessé vált egy negyedik tanszék létesítése. Égetőbbé vált az a kérdés most, mikor a theológián csak két rendes tanár működik. Ezek után az előadói jelentés még számot adott a tanítás menetéről, a tanárok személyi ügyeiről, a helyettesítésekről, az új nyugdíjtörvénynek a szemináriumi tanárookra való hatásáról és az intézetet érdeklő kormányrendeletekről.

Az intézet életét és az annak gondozásával járó sokoldalú munkát szokott hűséggel és remek formában rajzoló jelentés annak fényes bizonyítékeként hatott a bizottságra, hogy mennyi lelkesedéssel és bölcseséggel buzgólkodik a Rabbiképző érdekeinek szolgálatában az a férfi, a ki

ezen túl a Vezérlő Bizottság élén fog állani. Ez kifejezésre jutott a bizottság új tagjának, csepeli Weisz Manfrédnek és Dr. Hevesi Simonnak felszólalásaiban és a többi tagok elismerést és bizalmat tolmácsoló üdvözlő szavaiban. Megválasztatásáért Dr. Mezey Ferenc megleghangu köszönetet mondott a bizottságnak. A kitüntetésben, úgy mond, nem csak diszt, hanem újabb munkára való serkentést lát. Programmot nem ad. Az intézet léte maga szabja meg programját. Eddigi működésében három feladat teljesítésében látta hivatását. Az első: az intézet szervezetének tökéletesítése és azok közé az állami intézmények közé való emelése, a melyekhez semmiféle pártszempont sem férhet, a második: a tanári kar jogos érdekeinek védelme, a harmadik: a növendékeknek abból a szomorú helyzetből való kiragadása, a mely nem csekély mértékben gátolta őket a hivatásukra való komoly és nyugodt készüléshben. Jövendőbeli törekvésének tárgya az intézet épületét tisztán a Rabbiképző céljaira lefoglalni és az internátust létesíteni. Ezzel nem akarja a növendékeket az élettől elzárni és annak jelenségeitől elvonni, de a közvetlen felügyeletet biztosítani és éreztetni a jövendőbeli lelkészekkel a felekezethek róluk való szeretetteljes gondozását. A közvetlen felügyeletet pedig nem azért tartja szükségesnek, mert a Rabbiképző-Intézet a növendékek vallásos nevelése tekintetében talán eddig valami mulasztást követett volna el, hanem azért, hogy a növendékeket annál biztosabban meg lehessen óvni a fővárosi élet veszélyeitől és kísértéseitől. Hogy az intézet a növendékek vallásos nevelésére vonatkozó feladatát eddig is annak fontosságához mértén fogta fel és teljesíti mindenkor, azt megcáfolhatatlanul bizonyítja a Rabbiképzőben tanulmányaikat végzett rabbik életmódja és működése. Az orthodoxia belelopja a köztudatba azt a felfogást, hogy az intézet vallásos irányban nem teljesíti kötelességét. Éppen ennek ellenkezője igaz és nem egy hitközség van az országban, mely szívesen látná, ha a szemináriumban képesített rabbija kevésbbé konzervatív szellemben működne. Ebben a tekintetben tehát nincs óhajtani való. Szükség volna bizonyos egyöntetűségre, némi szellemi hierarchiára és a testületi szellem ápolására. Ebben az irányban az Országos Rabbiegyesület fejt ki igen buzgó és áldásos tevékenységet, a melytől nagyon jelentős eredmények várhatók. A Rabbiképző csak haladjon tovább eddigi útján és ő elnöki hatáskörében azon lesz, hogy hivatását tradícióihoz híven a jövőben is az eddigi sikerrel betöltse. Ezzel újból köszönetet mondva a kitüntetésért, elfoglalta az elnöki széket.

Dr. Mezey Ferencnek elnökké való megválasztatása folytán az előadói tisztség megüresedvén, elnök arra Dr. *Bánóczi* Józsefet, a Vezérlő Bizottság régi nagyérdemű tagját, a Rabbiképző lelkes, bevált barátját kéri fel. Bánóczi a tisztséget el is fogadta és a bizottság hálájának nyilvánulásai között megkezdte működését.

A Vezérlő Bizottságban megüresedett tisztségek betöltése után az igazgató választása és a megüresedett tanszék betöltéséről való gondoskodás következett. Miként a Vezérlő Bizottság elnökének, azonképpen a

Rabbiképző igazgatójának megválasztása, illetve kijelölése egyértelmű lelkesedéssel és a Bacher Vilmos utódjának személye, tudományos jelentősége és eddigi működése iránt való hódoló elismeréssel történt. Dr. *Blau* Lajos igazgatóhelyettes igazgatóul való kinevezése lesz Őfelsége elé terjesztendő. Az elnök ebbeli javaslatát a bizottság tagjainak helyeslő felszólalásai kísérték és *Blau* meghatottan köszönte meg a bizalmat. Programot nem kellett adnia, eddigi munkássága elég programin.

Élénk eszmecsere fűződött a megüresedett tanári állás betöltéséhez. Szóba került a rendkívül csekély dotáció és azzal kapcsolatban annak kívánatos volta, hogy a tanárok magasabb javadalmazásban részesüljenek. A bizottság az elnök javaslatára abban állapodott meg, hogy az oktatásügyi bizottság egybehivandó és az elnökség annak, valamint a tanári karnek javaslata értelmében hirdessen pályázatot. A mennyiben a pályázat meddő maradna, az elnökség az oktatásügyi bizottsággal és a tanári karral egyetértőleg meghívás útján fogja betölteni az állást.

Egy kisebb jelentőségű alapítványi ügynek elintézésével a napirend le volt tárgyalva. A tanácskozások révén nem egy termékeny gondolat és értékes eszme jutott kifejezésre. Az érdeklődés homlokterében a Rabbiképző szellemi élete, a növendékek vallásos nevelése és tudományos kiképzése állott. De szóba került a rabbikarnak általános helyzete is és különösen az a körülmény, hogy a rabbinak a hitközségek kormányzatában nincs része és befolyása azok beléletére vajmi csekély.

Az értékes eszmecsere azt az óhajt ébresztette, hogy a Vezérlő Bizottság ülései mennél sűrűbben adjanak alkalmat a tagoknak a Rabbiképző ügyeinek és az általános felekezeti viszonyoknak megbeszélésére. Ketten is – mucsinyi Wohl-Rumi Adolf és Winterberg Gyula bizottsági tagok – tolmácsolták ezt az óhajt és az elnök készségesen járult hozzá annak teljesítéséhez.

Az emlékezetes ülésen jelen voltak és annak tanácskozásában mindig élénken részt vettek: Balog Ármin, Dr. Blau Lajos, Dr. Bánóczy József, Dr. Fischer Gyula, Dr. Hevesi Simon, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. Klein Mór, Dr. Mezey Ferencz, Dr. Neumann Ede, Dr. Venetianer Lajos, csepeli Weisz Manfréd, Winterberg Gyula és mucsinyi Wohl-Rumi Adolf. Távolmaradásukat kimentették: Guttmann Vilmos báró, Dr. várhelyi Rósa Izsó, Dr. Schnitzer Ármin, Dr. Steinherz Jakab és Dr. Szidon Adolf.

Ugyanazon a napon *Bacher* Vilmos emlékének áldozott a Rabbiképző-Intézet. Templomában a dicsőült mester családjának tagjain kívül közéletünk számos kiválósága, a Vezérlő Bizottság tagjai és az elhunyt tanítványai gyültek egybe. A tanári kar tagjai és a Pesti Izr. Hitközség rabbijai papi ornátusban jelentek meg. A gyászénekeket *Lazarus* Adolf főkantor az ifjuság énekkarával adta elő, az emlékbeszédet Dr. *Guttmann* Mihály mondta. A gyászoló hallgatóság lelke elé idézte Bacher nagy alakját. Rajzolta a legnemesebb kiválóságokkal ékes embert, a tanítót, az intézet vezérét és a fáradhatatlan kutatót, a tudomány nagy gyarapítóját. Az

összehasonlíthatatlanhoz méltó nemes egyszerűséggel szólt róla. Tudatosá vált, hogy a zsidó tudomány történetében a legnagyobbak között első sorban áll, hogy az értékben és gazdagságban csodálatos munka, melyet végzett, szinte legendás alakká teszi, hogy a dicsőség, mely nevét övezi, az idők folyamán nem csökkenni, hanem mindinkább növekedni fog. A közönség mély meghatottsággal hallgatta a szónokot és bánatos kegyelettel borult le a pótolhatatlannak emlékezete előtt.

Az *oktatásügyi bizottság* február 19-én Dr. *Fischer Gyula* elnöklétével tartotta ülését, hogy a nyert megbízás értelmében a pályázati feltételeket megállapítsa. Az alkalmazandó tanár tisztje lesz a bibliai tudományokat és a talmudot előadni. Ez az ülés is, a melyen az elnökön kívül Dr. *Bánóczy József*, Dr. *Blau Lajos*, Dr. *Kecskeméti Lipót*, Dr. *Mezey Ferenc* és Dr. *Neumann Ede* vettek részt, Bacher emlékének szentelt kegyeletes szavakkal nyílt meg és a napirenden levő ügy tárgyalásával kapcsolatban a Rabbiképző beléletére, valamint a rabbiműködésre vonatkozó szélesalapú, élénk és jelentős eszmeváltásra adott alkalmat.

A *szóbeli rabbiképesítő vizsgák* február 17-én kezdődtek, a képesítetteknek nyilvánított jelöltek ünnepélyes felavatása 23-án ment végbe. A vizsgáló bizottság elnöke Dr. *Neumann Ede*, tagja Dr. *Kecskeméti Lipót* volt, a kik az intézet szabályzata értelmében a tanári kartól előzetesen elfogadott házi dolgozatokat is átvizsgálták. Minden jelölt külön-külön teljes négy órai vizsgának volt alávetve. Bold. Dr. Bacher Vilmos tárgyait Dr. Blau Lajos igazgatóhelyettes kérdezte. Ezek a képesítő vizsgák is tanubizonyságai voltak annak, hogy mennyi odaadással és lelkesedéssel teljesítik feladatukat azok a kitűnő férfiak, a kikre a tanítás munkája van bízva. Az intézetben képesített rabbik széleskörű és alapos theológiai tudással és a gyakorlati működésre való kellő készséggel hagyják el főiskolánkat.

Dr. Grünwald Illés, Dr. Guttmann Simon, Dr. Kiss Chajim és Dr. Kun Lajos részesültek képesítésben. Az avatási ünnepély a Vezérlő Bizottság tagjainak, a felekezet nagyon számos kiválóságának, az intézet növénydekeinek és igen nagy érdeklődő közönségnek jelenlétében folyt le. Sokan künn szorongtak a templom előtti folyosókon.

Az ünnepély hálaadó zsoltárénekkel kezdődött, melyet *Lazarus Adolf* tanár az intézet énekkarával adott elő. A Vezérlő Bizottság nevében Dr. *Neumann Ede* a következő ünnepi beszédet mondotta:

Izrael őstörténetének egyik legnagyobb mozzanatát idézi lelkünk elé az a szent ige, melyet tegnapelőtt olvastunk. Mózes oltárt épített a kinyilatkoztatás hegyének tővére és tizenkét oszlopot emelt Izrael tizenkét törzse szerint. Izrael ifjai áldoztak az oltáron és Mózes az áldozatok vérének felét medencékbe gyűjtötte, másik felét pedig az oltárra hintette. ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע és vette a szövetség könyvét és felolvasta a nép hallatára és mondták: mindent, a mit az Örökkévaló szólt, megteszünk és meghallgatunk (Móz. II. 24, 7).

Erre Mózes a népre hintette a vért és azt mondá: הנה דם הברית אשר ברית ה' עמכם על כל הדברים האלה Ime, a szövetség vére, melyet az Örökkévaló veletek kötött mind e szavak szerint (8. v.).

Igy füzte Mózes az ő népét a vér kötelékével Isten oltárához, így avatta Izrael magamagát a reá bizott hivatás szolgálatára, így vált tudatossá lelkében annak a frigynek felbonthatatlansága, a melyet törhetetlen hűségének és a vállalt feladat készséges teljesítésének ünnepi fogadalmával Istenével kötött.

Annak a nagy történeti pillanatnak fensége tükröződik ebben a szent órában. Tartalmában, jelentőségében, magasztosságában. Oltár körül, oszlopok mellett állunk. Vallásunk és magyar nemzetünk oltára mellett, körülöttünk Izrael erős pillérei, élő oszlopai. A ti lelketekben pedig, ez órától fogva kedves társaim a vallás szolgálatában, megszólal a készségnek, a buzgalomnak, a lelkesedésnek fogadalma: *נעשה ונשמע cselekszünk és meghallgatunk*. Egy a legmagasabbra hivatott, a legnagyobb és legnehezebb feladatok végzésére rendelt nép lelki szózatának visszhangjaként szólal meg bennetek és miként Izrael hűségesen beváltotta ígéretét, miként egész pályáját az ősök fogadalma irányította, úgy lesz elöttetek is mindig szent lelketek e szózata, úgy fog vezérelni benneteket is azon az uton, a melyen haladni fogtok. Lehet-e megbizhatóbb vezérünk, mint Isten szava, a melyben a legtisztább, a legmagasabb és legboldogítóbb igazságot látjuk.

De ennek a két szónak: *נעשה ונשמע cselekszünk és meghallgatunk* még más értelme és jelentősége is van reánk nézve, a kiknek osztályrészül jutott a lelkeket gondozni, a vallás mannájával táplálni a sziveket, a vallás eszméivel irányítani a szellemeket, a vallás alapján felépíteni az erkölcsi életet, a vallást tenni a hives belső szükségletévé, vonzalmuk, szeretetük, óhajaik tárgyává, erejük, épségük, tisztaságuk, boldogságuk kutforrásává.

Cselekedni és meghallgatni. A mi napjainknak szól a zsoltáros sürgető szava: *עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַיהוָה הַבְּרוּ תִּרְתָּךְ* Ideje *cselekedni* az Örökkévalóért, megbontották a te tórádat (119, 126). A ki látni tud és látni akar, annak lehetetlen észre nem vennie azt a romboló munkát, a mely vallásos életünket, a mely az egész vallásos világlátást korunkban veszélyezteti. Hatalmas ellenségek döngetik erődtményeinket és szüntelenül ostromolják a vallás régi bástyáit. Ifjuságunk, értelmiségünk csak nagyon laza kötelékekkel van a vallás oltáraihoz kapcsolva, az élet a maga súlyos gondjaival, a kenyérért való küzdelmeivel, harcaival, tülekedésével nem azokra az utakra tereli a sziveket és elméket, a melyek a vallás szentélyeihez visznek, az agyon zaklatott, ezer meg ezerféle pusztító hatásnak kiszolgáltatott lelkek nem a vallásnál, hanem más forrásoknál keresnek üdülést, erőmegújulást, táplálékot, örömet, megelégedést. Sopánkodással, kesergéssel, panaszokkal vagy vádakkal, fenyegetéssel, a feddés kemény szavával, szigorral, ostromsuhintással ezt a súlyos bajt megszüntetni, ezt a kórságot gyógyítani nem lehet. *Cselekedni* kell az Örökkévalóért, építő munkát végezni a régi tradíció értelmében, a mely építőknak nevezi a vallás szolgáit, hogy valóra válják a próféta szava: *בְּנֵיךְ בָּלְלוּ יַפִּיךְ* építőid tökéletessé tették szépsége-

det (Ezékiel 27, 4). Vissza kell hódítani azokat, a kik elfordultak a vallástól vagy csak külsőleg tartoznak hozzá. Meg kell termékenyíteni a vallásos életet, mélyen szántanunk a szivekben, gondos magvetéssel tápláló kenyeret természetünk számukra, a lelkek oly otthonává alakítanunk a vallást, a melyben gyönyört, megelégedést, harmóniát, boldogságot lennek. Ebben a mélyítő, termékenyítő, építő munkában serényen buzgólkodnak a vallásos élet irányítói és művelői más körökben, ennek eredményes végzésére szövetkeznek egymással, a kik különben ellenfelekként állanak egymással szemben, erre a munkára kell Izraelben is, kell különösen a magyar zsidóságban lendülniök a szellemeknek, ezt kell hűségesen, odaadással és lelkesedéssel végezniök azoknak, a kik a vallás javainak őrzésére és gyarapítására vállalkoztak.

A *cselekvésre* való ez az eltökélés pedig, mely a **נְעִיטָה** fogadalmában jut kifejezésre, karöltve kell hogy járjon a **וְנִשְׁמָעַת**, a meghallgatás, a megértés komoly szándékával. Meg kell hallgatnunk korunk szívverését, meg kell értenünk, hogy a kulturában élő és a kultura felé gyakran akarata ellenére is hajtott ember lelkének mire van szüksége. A vallás örökérvényű eszméit és ideáljait úgy kell a lelkek elé állítani, hogy azok a változástól ment tiszta igazság megnyilatkozását és a tökéletességre és boldogságra áhító ember törekvésének legragyogóbb célját látva bennök, nagyszerűségük előtt hódolattal boruljanak le. Az évezredek olvasztó kemencéiben kipróbált intézmények külső idomait a lényeg érintése nélkül úgy kell alakítani, hogy a kulturában élő és az élet küzdelmeitől zaklatott ember lelki igényeinek és életviszonyainak minél jobban megfeleljenek. Élni akarunk a vallás ősrégi tradícióiban, óva, védve, fenntartva azokat a hivek lelkében és gyülekezeteinkben, de ezek a tradíciók egyszerűsmind mibennünk is éljenek, ellátva az élet kellekeivel és alapfeltételeivel, nem pusztán a tekintély parancsszavával uralkodva, hanem mint élő tényezői a mozgó, haladó, fejlődő életnek hatva. Ennek a *cselekvésnek és megértésnek*, az építő munkára való előkészítésnek, szent hagyományaink szerető gondozásának és a vallásos élet a haladó kulturával való összhangzatos fejlesztésének van szentelve ez az iskola. Ezt a nagy feladatot odaadással és hűséggel, a tudománynak irányítása szerint, a történeti tapasztalatok értékesítésével teljesítve, a szónak legigazabb értelmében a zsidó hagyomány alapján áll és a zsidó vallás életéért, jövőjéért, erejéért és virágzásáért munkálkodik. *Cselekedni és megérteni* lesz a ti hivatástok is, ennek a hivatásnak komoly betöltésével hozzákapszolódik majd munkátok azokéhoz, a kik már ottkűnn buzgólkodnak az élet széles mezején, szántva és vetve, arcuk verejtékében művelve a reájuk bizott szentföldet. Ennek a hivatásnak érdemes életét és erejét szentelni. Érdemes munkálkogni a zsidóságért, mely az emberiségnek a legjobbat és legértékesebbet adta, érdemes fáradni, ha kell nélkülözni, küzdeni, tünni, szenvedni érte. És e hivatás betöltésében meg fogjátok lelteni azt a boldogságot, a mely csak azoknak jut osztályrészül, a kik önzetlennül szolgálják az ideálokat, a kik magas eszméknek és nagy céloknak

szentelik munkájukat és ha mosolygó angyalok nem nyujtják is majd egyhamar felétek arany koszorúkat, áldani fogjátok a Gondviselést, mely ily feladatra méltatott benneteket.

Ha pedig mintaképet akartok, hogy munkátokat irányítsa és ösvényteken vezéreljen, nem kell azt letűnt idők nemes, magas alakjainak sorában keresnetek, hanem mestereitekre, jelesül pedig mindnyájunk imádott mesterére, Izrael halhatatlan tanítójára tekintenetek, a kit elvesztettünk, de a kinek szelleme jelen van e házban, a melynek ő soha el nem halványuló dicsősége. Midőn utólszor szólt ebben a szentélyben, talán sejtve, hogy itt nem nyílnak többé szózatra ajkai és úgy tűnt fel mindnyájunk előtt, a kik ajkain csüngtünk, mintha Izrael főpapja szólt volna népéhez, Áront ajánlotta mintaképül azoknak, a kiknek fejére áldó kezét volt teendő. Azt mondá: felszáll lelki szemeim előtt Áron alakja. De nem a szentély, az oltár szolgálattelvő főpapját látom szent diszének ragyogó pompájában, hanem úgy látom őt, a mint már a régi Izraelben csodálatos módon átalakította a szivekben élő egyéniséget hosszú századoknak kegyelete, bölcsesége. Hillél, a zsidó néplélek legtisztább megtestesítőjének jeligéjéhez füzte szavait és miután békéről és szeretetről szólt, azt mondá, hogy ebben a két szóban: *וּמִקְרִיבֵן לַתּוֹרָה* »közelebb viszi őket a tórához« van kifejezve fiatal kartársai jövődő hivatásának veleje. De hozzá tett valamit. Ő, a kinek egész lénye és valója hűség és igazság volt, a ki tanítói működésében és tudományos munkájában egyaránt a hűség legmagasabb fokára emelkedett, kiegészítette Hillél szavait, azt mondván: közelebb hozni az embereket a tórához és egyben a tórát közelebb hozni az emberekhez. Ez volt az ő végrendelete. És ezzel azt akarta mondani: *עֲשֵׂה וְנִשְׁמַע cselekedni és megérteni!*

Kövessétek az ő ragyogó példáját. Legyen szemetek előtt magas jellemének hófehér tisztasága, nemes szivének kimerithetetlen jósága, a legszentebb ideálokért való lelkesedése, kötelességszeretete, a hivatásért való hevülése, mély vallásossága, honszerelme. Kövessétek, műveljétek hűséggel és buzgalommal a hit veteményes kertjét, műveljétek zavaratlan összhangban pályatársaitokkal, testvéri szeretetben fűződve hozzájuk, és fakadjon áldás munkátokból, siker, eredmény, virulás, erő és a sziveket összeforrasztó szeretet, erre a házra pedig, a vallásnak és a tudománynak erre a fenséges templomára, áradjon fény és dicsőség belőle, válják valóra rajtatok az ige: *הֲנֵה אֲנֹכִי שְׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשַׁמֵּר בְּדַרְךָ וּלְהַבְיֹאֵךְ אֶל הַמָּקוֹם*: Ime angyalt küldök előtted, hogy megőrizzen az uton és hogy elvigyen arra a helyre, melyet megállapítottam (Móz. II. 23, 20). Amen.

Az avatandók nevében Dr. *Guttman* Simon mondott köszönetet a Vezérlő Bizottságnak és a tanári karnak, a hála kifejezésével kapcsolatban fogadalmat téve, hogy az új rabbik hűséggel és buzgalommal fogják betölteni szent hivatásukat.

Szavait Dr. *Blau* Lajos igazgatóhelyettes avatóbeszéde követte. Így hangzott:

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

Kedves tanítványaim!

Fiatal Barátaim!

Istennek úgy tetszett, hogy elvegye tőlünk azt a férfit, kinek szelleme e házat beragyogta, hogy elszólítsa örökre körünkből mindnyájunk imádott mesterét, s reám, régi tanítványára s hűséges munkatársára háramlik a feladat, hogy benneteket rabbikká avassalak.

A tanulmányoknak szentelt évtized után, mely alatt szellemetek kifejlődött, lelketek megerősödött, tudástok meggyarapodott, életetek fordulópontjához értetek. Mint serdülő ifjak jöttetek e házba, a mely szeretettel ölelt keblére, mint kész férfiak hagyjátok el. Tanulókból tanítókká lesztek, a rabbikar tagjaivá. Oly kar tagjaivá, a mely az ókorban gyökerezik, a mely a próféták örökébe lépett, oly kar tagjaivá, a mely az Isten szolgálatát, a vallást országtól és nemzettől függetlenné tette, a mely a szellem minden csataterén küzdött és a mely először indult kard helyett a szellem békés fegyverével a harcba. זכר ימות עולם בניו שנת דר ודר Emlékezzetek ősi időkről, gondoljatok a nemzedékek éveire! (Mózes V. 32, 7.)

Emelje ez a tudat buzgalmatokat, acélozza akaraterőtöket, hogy a rabbinizmusnak, szent irataink vész és vihar között bátor megőrzőjének s korszerű magyarázójának, a konzerválás és továbbfejlesztés józan, helyes egyesülésének méltó képviselői lehessetek.

A feladat, mely elöttetek áll, könnyű is, nehéz is. Könnyű az elmélet, nehéz a gyakorlat. Könnyű az elmélet, mert tanaink egyszerűek, világosak, az emberi elmével és lélekkel összhangban állók. Az egyistenben hiszünk, az igazság és szeretet erényeit hirdetjük. Nehéz a gyakorlat, mert hitfelekezeteink néhány emberöltő alatt oly mélyreható átalakulásokon ment át, milyenre hosszú multunkban is alig akad példa. העם ההלבים בחשך ראו אור גדול ישבי בארץ צלמות אור נגה עליהם A nép, a mely sötétségben járt, nagy világosságot látott, a homályban lakók fölé fény derengett. (Ezsaiás 9. 1.) A szokatlan fény nemcsak világított, hanem vakított is. Ily zürzavaros korban a papra, a hivatása magaslatán álló papra, a nemes eszmék hirdetőjére és a tiszta erkölcs őrére, nagy feladat vár, nagyobb, mint valaha. Elenyészőben a tekintély, de megmaradt még az igaz szó varázsa és az igaz élet vonzó példája. Isteni ige és istenes élet, az igaz pap e két ékessége, ma sem vonulhatnak el hatástalanul a hivek felett.

Az igaz szó és igaz élet legyen a ti papi eszményetek, hogy sikerrel hirdessétek a tiszta hitet és a tiszta erkölcsöt.

Figyeljete a kor szellemi áramlataira, értsétek meg hiveitek szívét-lelkét, hassatok reájuk szelid, békés szóval. Lebegjen elöttetek mindig a Predikátor igéje: טובה חכמה מבלי קרב דברי חכמים בנחת נשמעים. A bölcs csendes szavát meghallgatják Többet ér a bölcsesség a hadiszernél.« (Kóhelet 9. 17, 18.) Bölcsseink a legfőbb jónak a békét tekintik, irataik telvék a béke dicséretével: אין בלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום. »Minden áldás foglalhatja Izráel számára a béke.«

Erre a legfőbb jóra irányuljon tevékenységetek az iskolában és zsinagógában, a községben és társadalomban.

Igazságot és szeretetet hirdetve, igazságot és szeretetet gyakorolva, tevékenységetekből áldás fakad hitközösségünkre és hazánkra, hiveitekre és saját személyetekre.

Ebben a biztos reményben, ebben a boldog tudatban Isten áldásáért könyörgök számotokra, Izráel új tanítói számára.

תלמידי יקירי

זה היום שקונתו היום הגדול בהיכם אשר הגעתם בו להוראה לכהן פאר להיות מורים בישראל ללמד בני יהודה הדרך ילכו בה. שאו סביב עיניכם וראו כלם נקבצו ובאו לכם ואני יושב אישית בה תגל נפשי באלהי לתת המשרה על שכמכם ולשית לראשכם עשרת פז הרבנות. אליכם אישים אקרא לכל אחד ואחד מכם באהבה ובהבה יורה ירה ידן ידן.

ועתה האזינו ושמעו קולי הקשיבו ושמעו אמרתיו: עברו עברו בשערים בנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן. הזקן ידים רפות וברכים כושלות אמצו שנאו רע ואדבו טוב, למדו היטב דרשו משפט עשו צדקה בקשו אמונה הצדק יהיה אזור מתניכם והאמונה אזור הלציכם, חסד ואמת אל יעזובכם כי כל ארחות ה' חסד ואמת, קשרום על גרגרותיכם כתבום על לוח לבכם, תנוח עליכם רוח ה' רוח דעת ויראה יורה ה' אתכם דרך הקיו וידריך אתכם בנתיב מצותיו ילמדכם להועיל וידרוכם בדרך תלכו יקשיבו להכמה אזניכם ויטה לתבונה ללבכם יתן לכם לשון למודים ודון דברי צדק ומגודי מישרים דברו דברו על לב בני ישראל תלמדום אורה משפט ודרך תבונות תודיעום.

הביטו אל צור הצבתם ואל מקבת בור נקרתם.

הביטו אל בית מדרשנו אשר הנכבם הביטו אל מורנו הגדולים הבמי כל ישראל אשר בארץ החיים המה בחרו בדרכיהם ועשו כמעשיהם, כי אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יהזק בה. איש את רעהו תעזבו ולאחיו יאמר, הזקן, הזקן ואמצו עלו מעלה מעלה בתורה וביראה בדעת ובהכמה ללמוד וללמד לשמר ולעשות להיות עשרת תפארת ביד ה'. אם תעשו כדברי שברכם אתכם ופעולתכם לפניכם לכן אני קורא לכל אחד ואחד מכם צלה ורכב על דבר אמת לכבוד ולתפארת, לכבוד תורתנו ולתפארת ישראל יתן ה' לכם כלבבכם וכל עצתכם ימלא. יברכך ה' וגו'

Az ünnepség a Hymnus eléneklésével végződött.

* * *

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a Vezérlő-Bizottság új tagjaivá *Adler* Lajost, a Pesti Izr. Hitközség elnökét és *Dirszty* Béla bárót nevezte ki.

Dr. *Mezey* Ferencnek elnökké való megválasztását a következő leirattal vette tudomásul: 18448. sz. Nagyságos Mezey Ferenc dr. kir. tanácsos urnak, az országos rabbiképző-intézet vezérlő-bizottsága elnökének Budapesten. Folyó február 2-án 3963. Rk. szám alatt kelt bejelentése folytán Nagyságodnak az orsz. rabbiképző-intézet vezérlő bizottsága elnökévé történt megválasztását szívesen tudomásul veszem és amikor ezen újabb tisztségével járó működéséhez sikert kívánok, egyszersmind biztosítom Nagyságodat, hogy az orsz. rabbiképző-intézet érdekében kifejtendő munkájában mindenkor támogatni szándékozom. Budapest, 1914. február hó 21-én. Jankovich s. k.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat.

Az Országos Rabbiképző-Intézet nagy veszteségei érzékenyen sujtották és mély gyászba borították az IMIT-et is. A kik főiskolánk oszlopai voltak és dicsőséges munkájukkal fényt árasztottak annak falaira, a zsidó-magyar irodalom művelésére és a nemzet közvagyonának a zsidóság szellemi kincseivel való gazdagítására hivatott Társulat vezérei és legelső munkásai is voltak. *Hatvany* József báró elnöke, Dr. *Bacher* Vilmos társelnöke. Hogy a Társulatra nézve mekkora értéket jelentettek, hogy milyen nyomokat véstek annak életébe, hogy mit tettek magas hivatásának szolgálatában, felvirágzásáért és megizmosodásáért, tekintélyének megalapítására és gyarapítására, arról klasszikus szavakkal szól Dr. *Bánóczi* József, az IMIT illusztris titkárának mesteri tolla. Az ő helyük betöltése volt a Társulat február 26-án tartott közgyűlésének tisztje.

A közgyűlést választmányi ülés előzte meg. Dr. *Réthy* Mór egyetemi tanár elnökölt, Dr. *Bánóczi* József előterjesztette a számadást, költségvetést és titkári jelentést, Dr. *Mezey* Ferenc pedig a Zsidó Múzeumról tett jelentést, melyet a tavasz folyamán Hold-utcai helyiségében meg fognak nyitni.

A közgyűlés *Bánóczi* József indítványára egyértelmű lelkesedéssel Dr. *Fischer* Gyula pesti rabbit választotta társelnökül, ennek zajos éljenzéssel fogadott indítványára pedig Dr. *Vadász* Lipót igazságügyi államtitkárt elnökül. Az új elnököt küldöttség értesítette megválasztatásáról, felkérve őt a közgyűlésen való megjelenésre. A belépőt az egész gyűlekezet felállással és lelkes éljenzéssel köszöntötte. Dr. *Fischer* Gyula pedig a következő üdvözlő beszédet intézte hozzá:

Köszöntöm az IMIT új elnökét, kit egyhangú lelkesedéssel választottunk meg. Igaznak érezzük e percben a bibliai mondást: »Nem árul el Izrael közössége.« Új élet fog kezdődni, hisszük és reméljük. új elnökünkkel, kinek bölcsesége, hozzáértése és lelkesedése a fejlődés útján viszi előre a Társulatot. Céljaink ismertek: népszerűsíteni a nagy zsidó tudományt, a történelmi tudatot fejleszteni, terjeszteni a zsidó korszellemet. Erősíteni a nemzet szeretetét és ápolni a vallást. Hosszu és eredményes működést kíván az IMIT nagynevű új elnökének, kit az Uristen sokáig tartson meg a magyar zsidóság örömére.

E szavakra Dr. *Vadász* Lipót a következő beszéddel felelt:

A főtisztelendő ur ékesen szóló ajkáról elhangzott szép szavak közvetlen melegsége nagyon alkalmas arra, hogy mélyítse lelkemben igaz érzését annak a hálának, melylyel ezt a nagy – és még eddig meg nem érdemelt – tisztességet megköszönöm. Köszönöm Önöknek, Uraim, ezt a tisztességet, melyet az Önök bizalma mellett nagygyá tesz előttem a Társulat nagy és szép céljainak meggondolása; de meghat egyben, felelem az az érzés is, hogy az elnöki székben utóda lehetek

azoknak a jeles és nemes férfiaknak, a kik felekezetünknek igaz kiválóságai, önfényüktől ragyogó diszei voltak. Ilyen férfi volt. e székben közvetlen elődöm, néhai báró Hatvany József is; tudom, őszinte visszhangja kél szavamnak, a mikor az igaz tisztelet, nagyrabecsülés és rokonszenv érzésével emlékszem meg róla.

Ilyen érzésekkel és gondolatokkal foglalván el ez elnöki széket, azon leszek, hogy Társulatunk nemes céljait, a mennyire kevés erőm engedi, igaz buzgalomban előrevinni segítsem.

Az igazán nemes célok, Uraim, mindig egyetemesek! Egyetemes e társulat feladata és működése is, mert hiszen egyszerre szolgálja felekezetünknek, a magyarságnak és az irodalomnak nemes és nagy érdekeit. Egyszerre és egyaránt szolgálja mindezeket, mert hiszen nincs közöttük ellentét: egyes szólamai ezek annak a nagy magyar symphoniának, a mely minden művelt magyar zsidó lelkében zeng. És ha – valamennyiünknek édes és drága – magyar nyelvünk megadja nekünk az erőteljes és egyben hajlékony, hatalmas és egyben gyöngéd instrumentumot ahhoz, hogy kifejezzük mindazt, a mi a zsidó lelkében él, ugy másrésről boldogan és büszkén visszük ennek a zsidó léleknek, évezredek kulturáján át differenciálódott lelkünknek, egy viszontagságos mult annyi küzdelme, annyi szenvedése által érzékenynyé, minden emberi nyomoruság iránt fogékonnyá vált szivünknek minden kincsét abba a nagy folyamba, a mely a magyar kulturát hordja, viszi előre!

Ezt a magyar kulturát ápoljuk ebben a mi izraelita magyar irodalmi társulatunkban! És ha lenne ebben a gondolatkörben valami, a mi speciális zsidó érdekek istápolására intene, ugy ezt a külön érdeket ismét csak az egyetemességben kellene keresnünk. Mert hiszen lehet-e a magyar zsidónak nagyobb és forróbb óhajtása és érdeke annál, hogy itt ebben a mi hazánkban a műveltség – a nagy egyetemes emberi célokat a nemzet érdekeivel párhuzamosan szolgáló – kultúra, a tudás és a mindezek virágaként pompázó irodalom, a magyar irodalom céljaiban fejlődjön és hatásában erősödjék?

Szép és nemes az a munka, a melyet el kell látnunk! Köszönöm Önöknek, Uraim, hogy engem idehívtak és részt adnak a vezetés munkájában. Ugy érzem, hogy a vezető és vezetendők közti kontaktus hamar kialakul közöttünk. Meglesz, mert hiszen már meg is van! Megvan régóta, száz év óta, ezer év óta! Rokon a lelkünk! Érzéseink egysége, önzetlen céljaink közössége, a haladás utáni forró vágyunk ereje vezessen bennünket utunkon.

Nagy tisztesség reám nézve, hogy Önökkel együtt tehetem meg ez utat. Köszönöm, hogy bizalommal vannak irántam s kérem Önöket, Uraim, tartsanak meg jóakaratokban.

Az elnök szavai mély benyomást tettek és általános lelkesedést keltek, mely hosszan tartó tapsban és éljenzésben jutott kifejezésre. Ünnepi hangulat közepette olvasta fel azután Dr. Bánóczy József titkári jelentését. Bánóczy jelentései irodalmunk legértékesebb gyöngyei közé

tartoznak. Ez az utolsó pedig a legbecsesebbek egyike. Könnyekre fakaszt és büszkévé tesz. A következőket közöljük belőle :

Tisztelt közgyűlés! Jelentésemet a gyász és szomoruság hangján kell kezdenem: a lefolyt évben veszítettük el elnökünket és társelnökünket. Hirtelen és váratlan távozott el tőlünk az egyik, hosszú kinlódás törte meg a másiknak életerejét. Mindkét veszteség fájón sajgatja szivünket s elborult szemmel tekintünk két sirhalomra, mely vezetőinket takarja.

Hatvany József báró két évig állott Társulatunk élén és sikerrel és dicsőséggel töltötte be helyét. Mert nemcsak az élet valóságai iránt volt érzéke, hanem az eszmények kultusza is hevitette – s épen ez vezette közénk. Nem azért érdeklődött munkánk iránt, mert elnökünk volt, de mert átérezte feladataink nemzeti és felekezeti súlyát, azért lett elnökünk. Ő tudta, hogy az irodalom élő erőt jelent s a mely nép csak anyagi érdekekért fárad, jövőjének legbiztosabb támaszait hanyagolja el.

Munkánk vezetésében megértő lélekkel vett részt; itt is, mint egyebütt, a dolgok lényegét nézte s gyorsan felfogva, azonnal el is intézte. S a mit így időben megkimélt, kipótolta áldozatával. Emlékeztessenek-e külön arra, hogy Péchi Simon most megjelenő imádságos könyvének kiadását az ő nagylelkűségének köszöni Társulatunk és a nemzeti irodalom?

Hatvany József báróban a gyáros, a mágnás, a mecénás, a jóttevő mind egységbe olvadt. Mi minden volt ő! – és mindenben egész. Ebből ítéljetez visszafelé arra az erőre, a mi benne lakozott.

Pályája a kitartás és áldozatkészség, a munka és a siker pályája volt. És élete nemcsak a zsidó arisztokraciának mutat példát, hanem mindnyájunknak — nekünk is, az Izr. Magyar Irodalmi Társulatnak, mely ha eddigi sikereinek gyarapítása útján akar haladni, követni fogja az ő praktikus idealizmusát, az ő magyar szellemét s az ő zsidó lelkét.

Szórjunk babért és nefelejtset sirjára.

Az év végén hagyott itt bennünket társelnökünk, *Dr. Bacher Vilmos*.

Mi volt ő a zsidó tudománynak, a zsidó felekezetnek, az Országos Rabbiképzőnek s minden intézménynek, körnek s társulatnak, mely nevével és részvételével büszkélkedhetett – azt a friss fájdalom hatása alatt elzokogták ország- és világszerte s fogják az örök megemlékezés révén hirdetni időtlen időkig. Én csak arról szólok e helyütt, mi volt ő nekünk, az Izr. Magyar Irodalmi Társulatnak.

Bacher Vilmos Társulatunknak egyik megalapítója volt s csakhamar kitűnt, hogy szellemiekben vezérünk lett. Nem mintha becsvágya erre a polcra kívánkozott volna, de az lett magától, mintegy önkénytelenül. Mindnyájan meghajoltunk előtte, mindnyájan munkatársai voltunk. Az ő indítványára határozta el a Társulat, hogy egyik állandó kiadványa az Évkönyv legyen s az első ötnek ő volt egyik szerkesztője s így módjában volt azt saját sokoldalúságának képére formálnia: megszólalt benne a költészet, az irodalom, a tudomány s mindenekben a zsidó és a magyar lélek. Annyira szerette az Évkönyvet, hogy járulékos részei számára is

mindig volt ideje s a naptárt évről-évre ő szerkesztette. Szakbeli tanulmányok előzetes birálatát mindig készséggel végezte s szerzőjüktől sohasem tagadta meg utbaigazításait. De az Évkönyvnek egyik legszorgalmasabb munkatársa is volt s az ő adalékai az egész sorozat becsét emelik. Felolvasó asztalunk mellett is többször csodálhattuk népszerűsítő tehetségét, nagykörű műveltségét, emelkedett stílusát. Pályatételeink legnagyobb részét ő állapítja meg. Ő határozza meg évekkel előre mit s miről irassunk. Hogy kiadványaink a hazai irodalom egy új ágát, a zsidó tudományét teremtik meg, legnagyobb részt az ő műve.

S neki köszönjük legértékesebb vívmányunkat is: a Szentírás első magyar fordítását a héber eredetiből. Mihelyt Társulatunk megalakul, megszervezi biblia-bizottságát s csakhamar Bacher Vilmost teszi elnökévé. Soha szerencsésebb választás – mondanám, ha nem ő lett volna az egyetlen, kit el sem lehetett kerülni. Tíz évig vezette a szerkesztés munkáját, mindig egyforma türelemmel és elmélyedéssel. Az ő fáradhatatlansága élesztette a mi munkakedvünket, az ő buzgalma acélozta a mi kitartásunkat. Ekkor tűnt ki igazában, hogy Bacher Vilmos a maga szakkörében nemcsak ritka tudós, hanem valóságos vezérlő elme volt. S midőn e jelentés előadója az 1906 december 18-iki ülésen közölte, hogy a nagy munka immár kész s a melynek e dicsőségét megszerezte, a Társulat nevében Bacher Vilmos előtt meghajtott a zászlaját: forró taps zugott végig e termen s ő szerény-öntudatosan és boldogan élvezte a kivívott sikert. Mert boldogsága mindig érdemen és munkán épült. Oh, hogy ezt a dicső embert el kell parentálnom! Ifjúkorom öröme és férfikorom büszkesége volt ő s a haladó évekkel ki nem érzi, hogy barátai és szerettei elhunytával hidegedik körülötte a világ?

Tisztelt közgyűlés! A lefolyt évben az egész nemzettel együtt Társulatunk is kegyelettel és hálával járult egyik felolvasóestjén születésének századik fordulójára alkalmával *báró Eötvös József* elé, ki ma is az élőnek erejével hat. Irodalmunk, állami és társadalmi életünk eltörölhetetlen nyomait őrzik fénylő tehetségének s mindeneket megértő nagy szívének. Hőse és kiválasztotta volt ő nemzetének és az emberiségnek, ezért vált az igazság és humanitás minden kérdése mintegy személyes ügyévé. Ezért vett ő észre bennünket, zsidókat is, ezért küzdött és dolgozott miérettünk is.

Negyvenhat évvel ezelőtt így szólt hozzánk: »Bizton remélem, hogy azon hatás által, melyet a szabadság minden nemes emberi törekvések sikereire mindig gyakorol, gyors fejlődésnek fognak indulni mind intézményeik, mind összes szellemi életük. És most a szabadság áldásait bizonyosan fokozott mértékben érzik azok, kik majd két ezredéven át az elnyomatás nyomorait túrték, meg vagyok győződve, hogy épen e szabadság a legerősebb kötelék leend, mely e hon izraelita polgárait minden viszonyok közt azon hazához köti, melynek alkotmánya nekik e szabadságot biztosítja.«

Fennkölt szavai nem váltak egész teljességökben valóra. Intézmé-

nyeink ma is szükölködnek az egész felekezet egységes hozzájárulása nélkül. De egyebekben úgy lett, a hogy az ő prófétai lelke előre látta: a magyar szabadság válhatatlanul hozzá kötött bennünket a magyar hazához, melynek épen ő tett meg egyenrangú polgáraivá. És a szabadság e levegőjében a magyar Izrael szellemi élete csakugyan alig remélt fejlődésnek indult a nemzeti és felekezeti munka minden terén. Igy Irodalmi Társulatunk is az ő általa megalapozott mozgalom eredményeként jelentkezik s méltán hódolunk dicső emlékének.

Választmányunk illusztris tagja, *Kiss József* 70-edik születésnapja alkalmából az egész ország meleg ünneplésének tárgya volt. Társulatunk örömmel csatlakozott az ünneplőkhöz s fölhasználom a mai alkalmat, hogy a kitünő magyar poétát, a ki felekezetünknek is annyi díszet szerzett, újból, valamennyiünk nevében hódolattal köszöntsem.

Azután a tagilletményekről szól, beszámol a budapesti és vidéki (Érsekujvár, Nagykanizsa, Galgóc és Ungvár) felolvasásokról, megemlékszik az elhunytakról és a Társulat múlt évi zárszámadásait (kiadás: 22,052 k. 84 f., bevétel: 19,063 k., fedezetlen 2989 k. 84 f.), vagyonkiemutatását (73,698 k. 72 f.) és 1914. évi költségvetését (bevétel: 31.926 k., kiadás: 22,100 k.) közli. A jelentésért Dr. Vadász Lipót az elismerés meleg hangján mondott köszönetet. Ezzel az emlékezetes gyűlés véget ért.

Indítvány.

A zsidóságról, hitközségeinkről, hiveink vallásosságáról tanakodunk folyton és közben föl-fölmerül a kérdés, hogy vajjon milyen újabb praktikus intézményekkel lehetne előállanunk, melyekkel templomba hozhatnók – legalább szombaton délelőtt – hiveinket. E közben jutott szőnyegre az istentisztelet és annak elemei, továbbá a predikáció ügye is, hogy imáink és istentiszteleti előadásaink színezetét és modorát kellene olyasféleképp formálnunk, hogy azok meghallgatására tömegekben jöjjenek a hitközség tagjai. Ugyhiszem, kevés kivétellel, valamennyien panaszkodhatunk a templomlátogató közönség kicsiny száma fölött. Ámde a panaszkodás, a pusztá siránkozás meddő. Valamennyiünknek kötelessége a helyzet javítása érdekében legjobb tudásunkkal akcióba lépni.

Ezen kötelesség adja kezembe a tollat, hogy fórumra lépjek indítvánnyal, melyet talán, mint templomainkban kissé idegenszerűt s tradíció nélkülit sokan elvetnek kartársaim közül, mások viszont mégis megszívlelnek, fölhasználnak és bevezetnek. Az én hitközségem már elfogadta, csak még gyakorlatban nem alkalmaztam minden pontjában.

Indítványom a következő megfigyelésen alapszik. Látjuk valamennyien, kiket bár csak rövid időre is zsidó vallásos közösség vezetésére állított jó sorsunk, hogy a kegyelet, az elhalt szülők iránti, még a siron túl is terjedő szeretet egyik legkifejlődöttebb és leggenuinabb zsidó érzés. A

mázkir és Jahrzeit mindig templomba hozza a zsidót, férfit és nőt, gyermeket és aggot egyaránt. Nem kell róla e helyen beszélnem, hogy sok zsidó ki még az őszi nagy ünnepeken is csak elvétve jut be zsinagógába, a gyászévben eljár szülei után kaddist mondani, a Jahrzeitot megtartja. E megfigyelés arra a gondolatra vezetett, hogy e kegyeletérzést minden téren a vallásosság erősítésére kell fordítanunk.

Legégetőbb kérdésünk jelenleg a templomlátogatás fejlesztése. *Háttha talán e téren is hasznunkra fordíthatjuk a kegyelet érzését?* Előbb azonban egy kis számitással állok elő. Alapul véve olyan hitközséget, mint az enyém, a hol körülbelül 1000 zsidó lélek van (valamivel több is) és ennek megfelelőleg 250 adófizető, azt látjuk, hogy évenként ezerszer gyujtanak emlékmécset. Ugyanis kétszázötven családnál férj és feleség Jahrzeitja apa és anya után összesen ezret ad. Ez ugyan csak felületes és helyi számitás, de nem messze jár a való tényektől. Mármost ezen ezer Jahrzeitot ugyanannyi templomjárásra, még pedig szombati templomjárásra kell fordítanunk. A kivitel a következő lesz. Bekérjük minden családtól a chevranak e célra készített kérdőlapjával a családfő és nejének Jahrzeit-adatait és ezt egy erre a célra szolgáló, hónapok szerint fölosztott könyvbe iktatjuk. Ugyanebbe a könyvbe vezetjük be a halálozási anyakönyv alapján a még utódokkal biró halottak névsorát. E könyvből azután évről-évre minden vasárnap a chevra költségén és nyomtatványaival értesítjük hivünket: 1) hogy a jövő hét bizonyos napján elhalt atyja vagy anyjának halálozási évfordulója lesz 2) *hogy már előző szombaton annak lelki üdvéért imát mondunk.* Ezen rövid stereotyp ima, melyben a következő hétre eső Jahrzeitot megemlitjük, mindig szombat délelőtt a királyima után, illetve leányok névadásakor, fiuk születése alkalmával vagy fiatal házások első templombajövésekor végzett imák után (magyar nyelven) a pap által mondandó. Ebből áll az én szerény indítványom. Ha tudja a hívő, hogy atyja vagy anyja nevét elhalálozásuk napjának felemlítésével a templomban fölolvassák, nemcsak magára nézve tartja lelki kötelességnek a templomban való megjelenést, hanem gyermekét is elhozza, esetleg feleségét, illetőleg férjét.

A nők femplomba jövetelét nem szabad kevésre becsülnünk. Nem arra gondolok, a mit a franciaországi kollegák már szentesitettek, hogy a nőket is beszámítsuk minjánba, hanem arra, hogy a nő szombati templombajövedele biztosítja nekünk azt, hogy házánál szombaton ünnep van, ha férjét a napi üzlet elfoglalja is.

Németországban ezt más formában láttam, ott a halálozás évében fölolvassák az illetők neveit és a régibb Jahrzeitokat csak akkor, ha az illetők nevére hagyományozás történik. Ez idővel nálunk is kifejlődhetik.

Ebben állana szerény indítványom. Kartársaim szives véleményét kérem.

Jászberény

Dr. Kálmán Ödön.

A zsinagógai naptár és az ünnepek ismertetéséhez.

Minden szakember, ki hitoktatásunkat a maga teljes valóságában figyelemmel kíséri, meggyőződhetett róla, hogy növendékeink az ünnepek felsorolásában és azok jelentőségének ismeretében feltűnő fogyatékos-ságot tanusítanak. Nem a tanítás buzgóságának rovására irandó ez a tény, hanem – a házi vallásgyakorlat hiányán kívül – ama körülménynek tulajdonítható, hogy nem sikerül az ünnepeket elég szemléletessé tenni, érzéki fogalomhoz kapcsolni. Innen van az is, hogy – bárki meggyőződhetik róla – főképp a sovuausz körül kell a legnagyobb zavart észlelnünk. Nagyon kicsi azon tanulók száma, akár a polgári iskola IV. osztályában is, kik a sovuausz-ünnep nevét a »zarándokünnepek« sorában felemlítik, még kevesebben bukkannak rá annak magyar nevére, legkevesebben pedig annak terminusára és jelentőségére. Természetes, mert a sovuausz-nak semmi olyan szemléleti momentuma nincs az életben, a minő a sátoros ünnepeknél a sátor, a róshasónnál a kürt, a peszachnál a macót, a jomkippurnál a böjt és az egésznapis templomozás.

Nagyot vét e tekintetben a pedagógiai tudakosság is, a midőn az ünnepek elnevezésében több jelentőséget akar egyszerre megrögzíteni. Így például tapasztaltam sok helyen, hogy az ünnepek számát illetőleg még nagyobb a zavar, a mennyiben a tanuló ifjuság emlékezetében minden egyes elnevezés külön-külön ünnep megjelöléseként szerepel. A tanulók körülbelül így sorolják fel az ünnepeket: 1.) történeti ünnepek, 2.) zarándokünnepek, 3.) bűnbánó ünnepek, 4.) peszach, 5.) hetek ünnepe, 6.) kinyilatkoztatás ünnepe, 7.) zsengek ünnepe, 8.) ujév, 9.) ítéletnapja, 10.) kúrtharsogás ünnepe, 11.) jomkippur, 12.) sátrak ünnepe, 13.) tóra örömunnepe. A semini aceret rendszerint ismeretlen marad, mert ugyancsak szemlélő mozzanat nélküli.

Nem csekély hibát követ el a legelterjedtebb imakönyvkiadás imarendjének ezen megjelölésével is: »A három főünnepre«, holott főünnep alatt inkább a két bűnbánó ünnepet értjük, szigorubb pedagógiai terminológia szerint pedig a peszach és sovuausz első és utolsó napjait illeti e megjelölés (megkülönböztetésül a »félünneptől«, helyesebben »ünnepköz«-től).

A ki igazán szíven viseli tanítványai liturgiai jártasságát, sokkal helyesebben jár el, ha lemond archeológiai ismeretekről és beéri avval, hogy tanítványai az ünnepeket mindig csak egyik, de mai nap is érvényes jelentőségükben ismerjék, de ez egy jelentőséget és elnevezést aztán egész életükre emlékezetükbe vésik. A ki ezt szem előtt tartja, nem fogja említeni a zarándokünnepeket, mert csak nem érdemes a megfeszített energiát, melyet terminusok emlékezetbe vésése igényel, ilyen definiciókra pazarolni: zarándokünnepek, mert... ma már nem zarándokolunk. Ugyanilyen címen a minchaimát is lisztáldozatimának, a muszafot pedig

pótáldozatimának kellene fordítanunk. – A zarándoklás szokását fel lehet említeni a maga helyén, az áldozattal kapcsolatosan, de az elnevezésben nem kell szerepelnie egy rég lejárt és elfeledett mozzanatnak, mert csak zavart okoz. A zavar elkerülése szempontjából tanácsosnak tartom, hogy a héber hagyományos néven kívül egyetlen magyar elnevezés szerepeljen és ne több. Mondjuk tehát: róshasóno = ujév ünnepe, de ne halmozzuk ez elnevezéseket: itéletnapja, emlékezés ünnepe, mert a tanuló ifjuság figyelme nem elég éber, hogy a két-három terminus azonosságát megjegyezze. Gyakorló pedagógusok még azon javaslatomat is helyeselni fogják, hogy az elemi, polgári és középiskolai alsó tagozati fokon még az ily abstractumokat is kerüljük: történeti ünnepek, bűnbánati ünnepek; teljesen elég és sokkal praktikusabb ez a megjelölés: peszach, sovuausz, szukkausz, róshasóno, jomkippur. Az életben és naptárban csak ezekkel az elnevezésekkel találkozunk, az abstrahálás e fokon még kárba veszett fáradság s tapasztaljuk, hogy növendékeink a liturgiai órában a peszach imáját sohasem tudják kikeresni, mert nem gondolnak arra, hogy az a »három főünnep« címe alatt található az »Imarendben.«

A zsinagógai hónapok nevei is sok nehézséget okoznak. A legjobb tanuló is, ki a hónapok neveit kifogástalanul felsorolja, a legnagyobb zavarban van, ha azokat a polgári év hónapjaira el kell helyeznie. A niszánt majd januárra, majd pedig a zsidó ujév havára helyezi, egy harmadik évkezdetre nem is gondol.

Mindezekben a nehézségeken elgondolkozva, arra a véleményre jutottam, hogy *e bajokon csakis egy olyan naptár-tábla segít, mely úgy a polgári, mint a zsinagógai hónapokat és az ezekre esedékes ünnepeket és emléknapokat úgy tünteti fel, hogy ez utóbbiak jelentőségét megfelelő képpel ábrázolja.*

A legalkalmasabbnak találom az összes tankönyvekhez melléklendő oly táblázat készítését, mely párhuzamos körök alakjában tüntesse fel a polgári és zsinagógiai normális évet. A külső kör 12 ívrészletre osztandó, mely a 12 polgári hónap nevével jelölendő meg. (Lehet még az egyes hónapíveket 30 és 31 részletre is osztani a napok számának megfelelően.) A belső kör 12 ívrészlete a zsinagógiai hónapok megjelölésére szolgáljon. Ez már magában is elég tájékoztatást nyújt a zsinagógiai hónapok elhelyezésére. Az elemi iskola I. és II. osztályában tanácsos lenne még az évszakokat is feltüntetni, úgy hogy a tavaszi hónapok körcikke zöld, a nyaré sárga, az ősze szürke, a tél pedig fehér színű lenne. A zsinagógiai hónapok megfelelő ívrészlete alá a megfelelő ünnepek héber nevei és az azokat ábrázoló alakok volnának elhelyezendőek. Így pl. a niszán harmadik negyedébe (illetve a napokra számára osztott körívre a 15–23 ívrészlet alá) a »peszach« szó és a széderasztal lehetőleg 4 megfelelő arckifejezésű fiúval (bölc, együgyü stb); a sziván 6 és 7-re a »sovuosz« felirat és a tizige adását ábrázoló jelenet; a tisri 1 és 2. napjának helyére a »róshasóno« szó és a kürtölés templomi jelenetét ábrázoló kép; a kiszlev-sevát megfelelő helyére a menóra meggyújtása, ádár

megfelelő helyére Eszter bőjtölését (szomorkodását, hamvazkodását) és a zsidóság örömujjongását ábrázoló jelenetek tüntetően fel kifogástalan kivitelben.

A képek teljes jeleneteket ábrázoljanak, ne csupán holt szimbolumokat. Így pl. lúlovval való körmeneteket, ne pedig lúlovot magában.

A III–VIII. középiskolai osztályu tankönyvekhez melléklendő naptártáblát úgy készíthetnők, hogy az illető tanévnek tényleg megfeleljen, úgy hogy a könyvkiadó utasítva volna e lapot csak annyi példányba beleragasztani, a hánynak elkelésére számít; évről-évre más lap alkalmazása nem kerülne különös nehézségekbe. E lapokra aztán applikálhatnók a legszükségesebb liturgiai tudnivalókat is, minők »ujhold köszöntése« stb. De ha ily nehézségektől visszariadunk, egy átlagév szemléltetése magában is hathatósan előmozdítaná a liturgiai tanítást, melynek amugy is annyi nehézséggel kell megküzdnie.

Budapest

Dr. Fényes Mór.

Péchi Simon Psalteriuma.

Körülbelül egy évtizede, hogy a magyar tudományos akadémia egy *rabbinak* munkáját, *Dr. Pollák Miksa* soproni kartársunk: Arany János és a biblia c. művét kiadta és most adta ki az első rabbinikus munkát, ha mindjárt nem is rabbi írta, midőn *Szilády Áron* közzétette a vallásalapító erdélyi kancellár, Péchi Simon zsoltárfordítását és kommentárját. A rabbik szakközlönyében talán fölösleges a szombatosokról és legnagyobb emberükről részletes ismertetést közölni, elég rámutatni arra a tényre, hogy erről ugyancsak egy rabbi, *Dr. Kohn Sámuel* pesti főrabbi irt oly nagy tudással és oly alaposággal »A Szombatosok« c. könyvében, hogy minél többet foglalkozik valaki a szombatosok korával és irodalmával, annál nagyobb elismeréssel érzi magát adósnak a tudós főrabbi iránt, ki egy negyed század előtt írta meg nagy művét és csak most kerülnek kiadásra a szombatosok irodalmi művei, melyek a könyvnyomtatás utáni korban három századon át kiadatlan heverték és hevernek most is. Még egy tényre szeretnék éppen e helyen nyomatékosan rámutatni. A szombatosok története a zsidó eszméknek egy csodálatos körforgását mutatja, mely kiindulva az ősi zsidóságból, a katholicizmuson, a reformáción, az unitarizmuson át visszatért a zsidóságra. És mindez a zsidóság hozzájárulása nélkül történt. Midőn Luther Márton a bibliát a nép nyelvére fordította és a népnek kezébe adta, bizonyára nem gondolt rá, hogy lesznek majd, kik nálánál is tovább mennek a következmények levonásában. Az emberek elkezdtek a bibliát olvasni és azt tapasztalták, hogy nemcsak az ó-, hanem az újtestamentumban sincs szó a vasárnapról, hanem mindenütt a szombat említettik szünnapnak és fölvetik a kérdést: van-e joga embernek az isteni törvényen változtatni? Olvassák, hogy Jézus –

a Máté evangéliumának bizonyága szerint → nem azért jött, hogy a »törvényt« eltörölje, hanem hogy azt betöltse; miért nem tartják hát a törvényt? Ellentmondást találnak az ó- és az újtestamentum közt, holott az új a régire hivatkozik bizonyságul, tehát a régié az elsőbbség. Dávid Ferenc nyíltan kimondja, hogy egyedül csak Isten imádandó. Bogáti Fazekas Miklós pedig már azt írja: »Végre minden népek így zsidóvá lesznek.« »Isten törvényét csak Izráel tudja, mert azt csak ő hallotta.« Dávid Ferencet elzárják, a beteg aggastyánt a börtönben hagyják elpusztulni, az unitáriusok a kényszer következtében engednek mesterük hitelveiből és elfogadják a Krisztustisztelet hitelvét, de a megindult mozgalom tovább halad és megteremti a szombatosságot, melynek alapítója egy udvarhelyszéki székely főnemes *Össsi András*, valódi megteremtője és vezére ennek fogadott fia *Péchi Simon* erdélyi kancellár volt. Péchi nem volt zsidó, hanem zsidózó, de ha nem akadályozzák, bizonyára azzá lett volna. Ezt minden munkájából kiolvashatjuk.

Ha az előttünk fekvő psalteriumot, akár a fordítást, akár a kommentárt nézzük, mindkettőben rögtön felismerjük a zsidó felfogást. Hiszen maga a tény, hogy Péchi szükségesnek tartotta a zsolnárt, még pedig nem tudományos célból, hanem közhasználatra lefordítani, eléggé mutatja, hogy a meglévők, még a Bogátié sem elégitette ki. Péchi az eredeti héberből fordítja a zsolnárt, a kommentárt pedig, a mennyiben nem saját magyarázatát mondja, kizárólag a rabbinikus irodalomból meríti. A talmud, midrás, Rási, de különösen Kimchi Dávid magyarázatait használja fel. De azért idézi a újtestamentumot, Josephust, Münstert, Erasmust is. A megfelelő helyen elmondja, mi a »chaczósz«, a 613 parancsolat, mikor kell az egész és mikor a fél »Hallél«-t mondani, melyek Noach fiai 7 törvénye, a napi zsolnárok. Különben zsidó szokás szerint ő is 5 könyvre osztja a zsolnárt.

Egy kis mutatványt bizonyára szívesen vesznek az érdeklődők úgy a fordításból, mint a kommentárból.

A fordításból Péchi kedvenc zsolnárából a 86-ból álljanak itt a következő versek:

»Uram Isten hajts hozzám füledet és felelj meg énnekem; mert nálad nélkül igen szegény és szükölködő vagyok én.

Ments meg az én lelkemet, mert kegyes életű vagyok: szabadíts meg a te szolgádat, ki te benned bizom.

Irgalmazz Uram Isten énnekem: mert én minden napokon csak te hozzád kiáltok.

Vigasztald és örvendeztesd meg lelkét a te szolgádnak: mert csak te hozzád emelem az én lelkemet.

Mert te Uram Isten jó és bűnbocsátó Isten vagy: igen irgalmas mindenekhez, kik te hozzád kiáltnak.«

A kommentárból, mely a szöveg alatt egy-egy számmal jelöltetik a szöveghez, a következőket mutatjuk be:

1. 1-hez: »Az *bódogságnak* igéje a zsidó nyelven mindenkor sok számban magyaráztatik (in plurali tantum usurpatur). Mert az ember bódogsága nem áll csak egy dologbul, hanem többekből is.«

2. 12-höz: »Kezéhez, lábához, köntöséhez *csókkal békélleni*, mint új királyhoz.« Péchi itt nem említi, hogy e magyarázatot Ibn Ezrából vette.

33. 10-hez: »*Nemzetségek* ‚Goim‘ in plurali vagon a zsidóban; azaz *תצו* hazat = tanács, in singulari értelme az: ha mind valamennyi nemzetség ez egész világon vagon, mind egyet akarna és egy tanácson volna is, az Isten könnyen elbontja, semmivé teszi.«

13. 1-hez: »Négyszer vagon e zsoltárban: *vajjon s meddig?* azért, hogy a pusztában is négyszer kellett panaszkodni azon szókkal Istennek a hitetlenségért. Lásd meg: Exod. 14. Num. 15. A Midras pedig a négy rabságra magyarázta: 1. Vajjon s meddig felejtess el Babelben. – 2. Meddig rejtess el orcádat, persiai; Meddig tanácskozom stb. görög; Meddig uralkodik stb. Edom és római rabságára magyarázta.«

66. 9-hez: »Mert a nyomorult rab mint az holt; most sem tartják élő embernek is a zsidót.« E mondat első fele talmudi nézet, a második része Péchi nagyon is jogos ítélete korának vélekedéséről a zsidók iránt.

A hely szűk volta miatt többet nem idézek, de ezt is elégnek vélem az érdeklődés felköltésére és annak bemutatására, hogyan kerül a régi és a középkori rabbik szellemi munkája a magyar irodalomba.

A Psalterium kiadását Szilády Áron a tőle megszokott gondnal és pontossággal végezte. Az ő érdeme, hogy végre nyomtatásban megjelent az első szombatos munka.

Marosvásárhely.

Dr. Lóvy Ferenc.

Felekezeti vonatkozású törvények 1913-ban.

A magyar törvényhozás 1913-ban hatvan új törvényt alkotott. Ezen törvények közül felekezeti vonatkozással bír a XVI. t.-c., mely »a községi és hitfelekezeti elemi népiskolai tanítók illetményeinek rendezéséről« és a XL. t.-c., mely »a nem állami óvodák jogviszonyairól és a községi és hitfelekezeti óvónők illetményeinek rendezéséről« szól. E két törvényről más összefüggésben szándékozunk szólni.

Felekezeti vonatkozással bír továbbá az 1913 július 31-én szentesítést nyert és augusztus 9-én kihirdetett »a lelkészi illetményeknek korpótlékok útján való emeléséről« szóló XXXVIII. t.-c., melyet a következőkben ismertetünk.¹⁾

Tudvalevő, hogy az 1898 : XIV. t.-c., továbbá az 1909 : XIII. t.-c. a törvényesen bevett vallásfelekezetek lelkészeire nézve bizonyos javadalmazási minimumot biztosít olyképp, hogy a magasabb képesítésű lelkészeknek (kik t. i. hazai középiskolák elvégzése után valamely hittani intézeten legalább 3 évig tanultak és hitfelekezetüktől szabályszerű képesítést nyertek)

¹⁾ E törvénynek reánk, rabbikra vonatkozó értékéről l. Magyar Izrael VI. évf. 1. l. és 160. l.

évi javadalmát 1600 koronáig, az ily képesítéssel nem bíró lelkészekét pedig évi 800 koronáig az államkincstár terhére egészíti ki, ha azoknak javadalma a mértéket el nem érné.²⁾

Az 1913: XXXVIII. t.-c. 1—11. §§-ai az előző két törvény kiegészítéseképpen korpótléket nyújt a lelkészeknek.

Korpótlékban részesül minden lelkész, a ki oly lelkészségben működik, a melynek jövedelme az eddigi törvények szerint az 1600 korona összegig terjedő magasabb (állami) kiegészítésre jogosult, igényt tarthat továbbá a korpótlékre az a lelkész is, a ki oly lelkészségben van alkalmazásban, a melynek (állami) jövedelmi kiegészítésre eddig csakis abból az okból nem volt igénye, mert a lelkészségnek egyházi forrásból eredő jövedelme évi 1600 koronánál többet tett ki. A korpótlékre vonatkozó igény azonban így is csak abban az esetben és csak annyiban áll fenn, ha és a mennyiben a lelkész jövedelme évi 3000 koronát meg nem halad (2. §).

A korpótlékek 5 év után évi 400 koronában, 10 év után évi 800 koronában, 15 év után 1000 koronában, 20 év után évi 1200 koronában és 25 év után évi 1400 koronában állapítatnak meg, még pedig oly módon, hogy az a lelkész, a kinek a jövedelme évi 1600 koronát meghalad, korpótlék címén mindenkor csakis oly összegre tarthat igényt, a mennyi a korpótlékkal együtt őt megillető évi összjövedelemből hiányzik (4. §). A törvény miniszteri indokolása szerint a 400, 800, 1000, 1200, illetve 1400 korona korpótlékösszegeket teljességben csak az a lelkész kapja, a kinek eddigi jövedelme az évi 1600 koronát meg nem haladja. Például az a lelkész, a kinek a korpótlék szempontjából beszámítható 5 évi szolgálata van, ha megállapított jövedelme évi 1700 koronára rug, a valóságban nem fog évi 400, hanem csak évi 300 korona korpótlék-kiegészítést kapni, mert az ő jövedelme az eddigi törvények által biztosított évi 1600 koronán 100 koronával felül lévén, ahoz, hogy ő elérje azt az évi 2000 koronát, amelyet a jelen törvény korpótlékek révén az 5 évi szolgálattal bíró lelkészeknek biztosítani akar, nem 400, hanem csak 300 koronára van szükség. — 10 év után a törvény 800 korona korpótlék által 2400 korona jövedelmet akar biztosítani a lelkészeknek s ezért 800 korona korpótléket teljes összegében csak azon lelkész kapja meg, a kinek jövedelme nem haladja meg az évi 1600 koronát. A mennyivel nagyobb a lelkész évi jövedelme 1600 koronánál, annyival csökkenti az államkincstár az illető lelkész korpótlékát. Ezen módon 15 év után a törvény 1000 korona korpótlék által 2600 korona jövedelmet, 20 év után 1200 korona korpótlék által 2800 korona jövedelmet és 25 év után 1400 korona korpótlék által 3000 korona jövedelmet akar biztosítani a lelkészeknek.

Az 1898: XIV. és 1909: XIII. t.-cikkben engedélyezett jövedelemkiegészítések és az 1913: XXXVIII. t.-c. alapján járó korpótlék összege együtt nem lehet nagyobb, mint a lelkész tiszta jövedelmének háromszorosa (5. §). A miniszteri indokolás példaképpen felhossa, hogy pl. az

²⁾ Lásd Magyar Izrael VI. évf. 81. l.

a lelkész, a kinek tiszta jövedelme évi 400 koronára rug s a ki az eddigi kongrua-törvények alapján jövedelmi kiegészítésképp az államkincstárból már 400 koronának a háromszorosát, vagyis 1200 koronát kap: korpótlék címén való kiegészítésre mindaddig nem tarthat igényt, a míg az illető érdekeltek módját nem ejtették annak, hogy a lelkészi jövedelemnek az állami kiegészítés nélküli összege feljebb emelkedjék. Ezen 5-ik § annak akar gátat vetni – a miniszteri indokolás szerint — hogy a jelen törvény a nem életképes apró lelkészségek fentartásának legyen mesterséges eszközlője, a mi igen sok esetben sem egyházi, sem nemzeti érdek és a mi minden esetben általános közgazdasági kár.

A kisebb képesítésű lelkészek részére, nemkülönben a magasabb képesítéssel bíró 15 évnél hosszabb ideig szolgáló segédlelkészek részére is, méltánylást érdemlő körülmények felforgása esetén, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az állami költségvetésben erre a célra felvett hitel terhére segílyt engedélyezhet (9. §).

Az 1898: XIV. és 1909: XIII. t.-c.-nek a lelkészi jövedelmek megállapítására és a lelkészszel szemben való megtorló intézkedésekre vonatkozó határozmányai a korpótlékról szóló jelen törvénytől is érvényesek (8. §).

Végül megemlítendő az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1913: XIV. t.-c. 3. § 2. pontja, mely a törvény azon meghatározásával szemben, hogy a választói jogosultsághoz megkívánt állandó lakhelye annak van, ki legalább egy év óta ugyanegy községben lakik — kimondja, hogy a ki bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez hivatalos alkalmazásban levő lelkésze, annak a választói jogosultságához bármely rövid ideig tartó lakás elegendő.

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Egyesületi élet.

Dr. Bacher Vilmosné alapítványa. Mélyen gyászolt mesterünk nemeslelkű, fennkölt gondolkozású özvegye a rabbikar iránt való kegyes jóakarátának újabb tanujelét adta. Határozott óhajánál fogva tartózkodunk tetteinek méltatásától és közzéadjuk e lapok szerkesztőjéhez intézett levelét.

Főtisztelendő Uram!

Engedje meg, hogy az idecsatolt 1500 K-nyi betétet tartalmazó takarékpénztári könyvet azon kéressel átszolgáltassam, kegyeskedjék ezen kis összeget az ORÉ-ben mint boldogult férjem nevét viselő, vakációzási, illetve betegsegélyező alapítványt kezelni. Kamatait évenként vagy kétévenként egy rabbinak adassanak ki – az Orsz.

Rabbiképző-Intézetiek előnyben részesülnek – a ki a keszthelyi tanítói üdülőházban kíván egy hónapot tölteni, vagy egyéb szerény fürdözést használni.

Kitünő tisztelettel maradtam Főtisztelendőséged hálás hive

Budapest, 1914. február 23-án.

Dr. Bacher Vilmosné.

Az Országos Rabbiegyesület a miniszterelnöknél és vallás- és közoktatásügyi miniszternél. Az Országos Rabbiegyesület küldöttsége február 24-én gróf Tisza István miniszterelnöknél és Dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszternél járt, hogy a korpótlék ügyének méltányos, a rabbikar óhajait és jogos igényeit kielégítő elintézését kérje. A küldöttség vezetője és szónoka Dr. Neumann Ede, tagjai pedig Dr. Blau Lajos, Dr. Fischer Gyula, Dr. Hevesi Simon, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. Kiss Arnold és Dr. Venetianer Lajos voltak.

Dr. Neumann a miniszterelnökhöz intézett beszédében rámutatott arra, hogy midőn Őnagyméltósága a református egyház lelkészi karának kijelentette, hogy az állam, elismerve a papság igényeinek alapos és igazságos voltát, óhajait, ha nem teljességökben is, de legalább részben – korpótlék útján – teljesíteni fogja, a zsidó papoknak súlyos gondoktól terhelt szive is megkönnyebbült, mert egy pillanatig sem kételkedtek abban, hogy a zsidó papságra is, a melynek működését ugyanazok az eszmék és felfogások irányítják, a melyek a református lelkészi karnak munkásságát a nemzetre nézve oly értékessé teszik, jobb napok fognak virradni. Fájdalom, keserűen csalódtak. A lelkészek korpótlékáról szóló törvény bajaikat nem orvosolta. A kisebb képesítésű lelkészek tovább is éheznek, a magasabb képesítésűek pedig, a kiknek javadalmozása eléri a korpótlékról szóló törvényben megállapított összeget és ennek folytán a törvény értelmében korpótlékre nem tarthatnak igényt, tovább is nélkülöznek, mert az állam az izr. hitfelekezetnek a lelkészek segélyezésére nem bocsátott rendelkezésére megfelelő összeget, úgy miként a protestáns egyházaknak. Kiemelte továbbá, hogy a zsidó hitközségek szegények, a hivek hihetetlen módon meg vannak terhelve, áldozatképességük eljutott a végső határhoz, a lelkészek a gyülekezetektől nem várhatnak tehát semmit, a hitfelekezetnek állami szubvenciója pedig alamizsna számba megy, úgy hogy abból nem remélhetnek segílyt, az állam támogatását kénytelenek tehát kérni és azért fordulnak hozzá, hogy melegen karolja fel ügyüket, mert nem tarthatja kívánatosnak, hogy az egész zsidó lelkészi kar a mellőzés érzetében, a meg nem érdemelt sérelem fulánkját hordva szivében, végképpen elkeseredjék.

A miniszterelnök nagyon kegyesen fogadta a küldöttséget és mint-hogy az ügyet nem ismerte, a részletekre vonatkozó információt kért. Dr. Neumann ezt megadta és megnevezte azt az összeget, a melylyel az összes igényeket ki lehetne elégíteni. Erre a miniszterelnök megígérte,

hogy az ügy iránt komolyan érdeklődni fog, azt annak jelentőségéhez képest felkarolja majd és azon lesz, hogy a kifejezett óhajok teljesedjenek. Nagyon meleg hangon szólt a küldöttséghez és azzal a felszólítással bocsátotta el, hogy a rabbikar a jövőben is bármely ügyben bizalommal forduljon hozzá.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter is jóakarattal fogadta a küldöttséget és szíves szavakat intézett hozzá. Elismeréssel szólt a zsidó papság kulturmunkájának értékéről és kiemelte, hogy mellőzés miatt nincs oka panaszkodnia; ha egyeseknek sérelmük van, csak forduljanak hozzá és ő készségesen fogja azokat orvosolni. A küldöttség vezetőjének abbeli kijelentésére, hogy nem egyesek, hanem az egész rabbikar sérelméről van szó, az állam pénzügyi helyzetére mutatott rá, a mely az összes igények kielégítését nem engedi meg és ezzel szemben kidomborította a zsidóság kedvező anyagi viszonyait, a zsidó hitközségek gazdagságát. Erre a küldöttség felvilágosította a minisztert, hogy nem ismerik a zsidó hitközségek viszonyait, a kik gazdagságról szólnak. A gyülekezeteknek nincs vagyonuk, az intézményeket a hivek áldozatkészsége tartja fenn, a melyet az uralkodó súlyos gazdasági viszonyok között fokozni nem lehet, az állam háztartásában pedig alig számít az a csekély összeg, a melylyel a jogos igényeket ki lehetne elégíteni. Kifejezésre jutott, hogy a rabbikarban az elkeseredés máris magas fokra emelkedett és hogy annak fokozása semmiféle szempontból sem lehet kívánatos. Dr. Jankovich Béla miniszter jóakarataról biztosította a küldöttséget, az ügy érdemére nézve azonban nem tett határozott ígéretet, kijelentvén, hogy azt az előadó informáló jelentése alapján komoly megfontolás tárgyává fogja tenni.

A tárgyalás befejezése után a miniszter fesztelen eszmecserét folytatott a küldöttség tagjaival tudományos és irodalmi kérdésekről, valamint a Rabbiképző ügyeiről. Az érdekes beszélgetés Mommsenből indult ki és különösen Dr. Blau Lajosnak adott alkalmat, hogy az ókori zsidók társadalmi és polgári helyzetéről, a talmudról és a zsidó irodalomról a miniszter figyelmét nagy mértékben felkeltő nyilatkozatokat tegyen. Meglepődve tudta meg, hogy a zsidók jogilag az utolsó »római polgárok« voltak a keresztény államokban és hogy Európában ők voltak az utolsók, a kik görögül beszéltek. Nagy érdeklődéssel hallgatta Dr. Blau abbeli fejtegetéseit, hogy a biblia mind a mai napig élő könyv, míg Homerost csak mesterségesen galvanizálták a humanisták. Az ókori könyvvilágnak külsőleg is a zsinagógai tórapéldány az egyetlen képviselője: tekeresalaku és írott könyv. Hamurabi törvényei jórészt a mózesi törvényekben élnek, melyeket nem kellett a föld alól kiásni. A talmud az ókeleti kultúra egyetlen élő emléke és az ókori jogi okmányok mind a mai napig élnek a rabbinikus okmányokban. Pál apostol Gamliél patriárka lábainál ült, teológiája és okoskodása csak a rabbinizmusból érthető és ennél fogva a hivatásos keresztény teológusoknak nagy nehézséget okoz. A zsidó nép nagy intellektuális erejére vall, hogy oly irodalmat teremtett, a mely még most is él.

A Rabbiképző (szervezete, tanterve, növendékeinek száma stb.) iránt is a jól tájékozott miniszter élénken érdeklődött és ez arra készítette a küldöttséget, hogy annak meglátogatására kérje fel.

Mind a két audiencia a miniszterelnök és a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóakarataról és a rabbikar iránt való nagyrabecsüléséről győzte meg a küldöttséget.

Kedvező elintézést remélünk, ha nem fognak oly körülmények és befolyások érvényesülni, a melyek annak utját állhatják.

Az Országos Rabbi-Egyesület 1914. február 18-án a Pesti Izr. Hitközség székházában tartott választmányi gyűlésének jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Dr. Neumann Ede ügyvezető alelnök, Dr. Fischer Gyula alelnök, Dr. Edelstein Bertalan pénztáros, Dr. Hevesi Simon ellenőr, Dr. Blau Lajos, Feigl L. H., Dr. Feldmann József, Dr. Guttmann Mihály, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. Kiss Arnold, Dr. Steinherz Jakab választmányi tagok és Dr. Venetianer Lajos jegyző.

Távolmaradásukat kimentették: Dr. Herzog Manó, Dr. Eisler Mátyás és Dr. Rosenstein Mór.

1. Neumann alelnök megnyitván a gyűlést, mielőtt jelentését előterjesztené, mély megindultság fájdalmával ad kifejezést a pótolhatatlan veszteség felett, mely Dr. Bacher Vilmos halálával egyesületünket érte, melynek diszelnöke volt; ki a zsidóság díszese s a tudomány fejlődése volt, kit világhír övezett, sohasem tartotta magát távol a mi munkánktól, velünk érzett és velünk dolgozott is. Halálával veszteség érte az egyetemes Izráelt, de bennünket fokozott mértékben, mert neve fényt és díszet kölcsönzött egyesületünknek, melynek körében örökké fog élni emléke.

A választmány meghatottsággal hallgatta alelnök kegyeletes szavait és elrendelte, hogy diszelnökének emléke jegyzőkönyvben örökíttessék meg.

2. Neumann alelnök – felkérvén Hevesi és Kiss tagtársakat a mai jegyzőkönyv hitelesítésére – a következőkben adja elő elnöki jelentését: Az októberi közgyűlés óta fontosabb esemény nem fordult elő az egyesület életében, de örömmel utal azon jelenségre, hogy az egyesület kerete sok alkalmat nyújt a tagoknak egymás közti s az ügyvezetés központjával való érintkezésre, a mit az élénk levélváltás bizonyít, melylyel számos tagnak a lelkeszi működés körébe vágó kérdése, valamint a rabbik anyagi helyzete körül felmerült érdeklődés nyert elintézést. Jelenti továbbá, hogy dr. Bacher Vilmos elhunyt alkalmából az egyesület nevében részvétiratot küldött a családnak, az Országos Rabbiképző-Intézetnek, valamint a Vezérlő Bizottságnak, Dr. Austerlitz Mayer eperjesi rabbi elhalálásakor pedig a község iránt fejezte ki az egyesület részvétét; táviratban jelentette az egyesület csatlakozását a kievi vérvád ügyében Budapesten tartott tiltakozó gyűlésnek és az egyesület nevében üdvözölte Dr. Löw Immánuel szegedi főrabbit hatvanadik születésnapja alkal-

mából. Örömmel jelenti, hogy az Országos Közalap Dr. Mezey Ferenc kir. tanácsos indítványára az egyesületünknek eddig kiutalt 600 korona évi segélyt 1000 koronára emelte fel és hálával emeli ki a Pesti Izr. Hitközség elnökének, Adler Lajos urnak egyesületünk iránti jóindulatát, mellyel engedve személyesen előterjesztett kérelmének, a hitközség eddigi 300 K-nyi segélyét továbbra is meghagyni kegyeskedett, bár a hitközség ideai költségvetéséből, figyelembe véve a gazdasági pangás okozta szorult anyagi helyzetet, minden egyesülettől megvonták a segélyt.

Alelnök jelentését a választmány örömmel és az egyesület jóakarói iránt érzett hálával tudomásul vette és dr. Hevesi indítványára elismerést és köszönetet fejez ki alelnöknek buzgó s fáradhatatlan odaadásáért.

3. Neumann alelnök a napirenden levő korpótlékügyre nézve előadja, hogy az Izraeliták Országos Irodája a közgyűlés óhajához hiven nem fogadta el a kultuszminiszterium által felajánlott csak alamizsnaszámba vehető tízezer K összeget. Jelenti továbbá, hogy az Országos Irodával egyetértőleg és attól hathatósan támogatva megtett mindent, hogy a miniszteriumban az ügy kedvező elintézését kieszközölje. Van remény, hogy az állami költségvetésbe oly összeg fog e célra fölvetetni, mely kielégitheti a rabbik igényeit. A dolog még nem dőlt el, a tárgyalás részleteit nem közölheti, de igéri, hogy ő és az Iroda vezetősége éber figyelemmel fogja kíséreni az ügy fejleményeit s szükség esetére felhatalmazást kér, hogy küldöttséggel a miniszterek elé járulhasson.

A jelentéshez fűződő beható és élénk eszmecsere után, melyben Feldmann, Hevesi és Feigl tagtársak vettek részt, a választmány köszönettel tudomásul veszi alelnök eddigi fáradozását, helyesli eddig követett eljárását s felhatalmazza belátása szerinti további cselekvésre.

4. Neumann alelnök hivatkozva azon közgyűlési határozatra, mely szerint tanulmány tárgyává tétessék egy ifjusági lap kiadásának lehetősége, jelenti, hogy a beszerzett adatok szerint oly nagy anyagi nehézségek torlódnak a kérdés megoldása elé, melyekkel a jelen gazdasági viszonyok közt nem tudunk megküzdeni; a kielégítő tartalom mellett, melynek nyújtására rendelkezésre áll elég szellemi erő, oly tetszetős kiállításra is volna szükség, melynek versenyképesnek kell lennie s legalább is két évre előre kellene biztositanunk a lapnak havonta tízezer példányban való megjelenését.

Fischer, Hevesi és Kiss tagtársak hozzászólása után köszönettel fogadja a választmány Hevesi azon ígéretét, hogy érintkezésbe lép egy könyvkiadó céggel, melyet a lap kiadására rávenni remél; a mennyiben ez nem sikerülne, a választmány megbizza az alelnököt, hogy e tárgyban lapkiadó vállalatoktól kérjen ajánlatot.

5. Neumann alelnök indítványozza, hogy a Közalap által kiutalt 400 K segélytöbblet az egyesület segélyalapjához csatoltassék s szorult helyzetbe került rabbik támogatására fordittassék.

A választmány egyhangulag hozzájárul az indítványhoz.

6. Neumann alelnök indítványozza, hogy miután a Peszach-Hagáda magyar feldolgozása ügyében kiírt pályázat meddő volt, irassék ki újból 200 K-ra felemelt pályadíjjal.

A választmány egyhangulag helyesli az indítványt s a pályázatnak felemelt jutalomdíjjal való újbóli kiírását elrendeli.

7. Neumann alelnök rámutatva a nehézségekre, melyek szinte lehetetlenné teszik a vándorgyűlések megtartását, kívánatosnak mondja, hogy lehetőleg minden évben a fővárosban tartandó közgyűlésekre minél nagyobb számban ránduljanak fel a tagok, kiknek utazási kedvezményt kellene kieszközölni, valamint szállodákban olcsóbb lakást biztosítani. Üdvösnek tartaná továbbá, ha a komoly tárgyalásokat fesztelen eszmecserek váltanák fel és némi ünnepi jelleggel bíró közös étkezések alkalmat nyújtanának a kartársaknak közelebbi érintkezésre és a baráti viszony fejlesztésére.

A választmány felkéri Edelstein pénztárnokot, hogy a Máv. és Déli Vasut igazgatóságánál, valamint egyes szállodatulajdonosoknál járjon el a kívánt irányban, s egyben felhatalmazza az elnökséget, hogy belátása szerint intézzon körlevelet a községekhez azon kérés kifejezésével, hogy mint a tanítóknak, úgy a rabbinak is a község pénztárából fedezzék a közgyűlésen való részvételének költségeit.

8. Neumann alelnök indítványára a választmány dr. Guttmann Mihályt és Blau indítványára Dr. Neumannt kéri fel, hogy a következő közgyűlésen tudományos vagy a gyűlés keretébe illő más előadást tartsanak.

Mindketten szívesen teljesítik a választmány kérését.

9. Dr. Feldmann felpanaszolja a visszás helyzetet, mely abból ered, hogy a rabbik nem tagjai a községek vezető testületeinek s indítványozza, hogy az egyesület indítson az iránt mozgalmat, hogy a rabbi befolyása a község vezetésére intézményesen biztosítsák.

Többek hozzászólása s élénk eszmecsere után elhatározzatik, hogy az elnökség foglalkozik majd az ügygyel.

10. Edelstein pénztáros megteszi pénztári jelentését, mely tudomásul szolgál.

11. Neumann alelnök a választmány köszönetét fejezvé ki a Pesti Izr. Hitközségnek a gyűlésterem szíves átengedéseért, miután a tárgysorozat kimerült, az ülést bezárta.

Az özvegyi segélyt özv. Schwarz Jakabné javára január havi kimutatásunk óta befizették: Dr. Herschkovits Mózes, SomogyzSzill; Dr. Kecskeméti Ármin, Makó; Dr. Klein Dezső, Nyitra; Rosenblüh Jenő, Szászváros; Rosenthal Tóbiás, Bonyhád; Dr. Venetianer Lajos, Ujpest és Dr. Winkler Sándor, Csabrendek. Eddig tehát 47 tagtól 940 K folyt be.

Krónika.

Singer Ábrahám. Bensőséges megilletődéssel jegyezzük fel a *várpalotai* gyülekezet tudós rabbijának elhalálózását. Budapesten keresett gyógyulást és ott hunyt el. Harminc évig állott a várpalotai hitközség élén, mely a ritka kiválóságokkal ékes férfit tudományánál és példaadó életmódjánál fogva nagyrabecsülte. Buvárkodásban és lelkesi kötelességeinek hű teljesítésében látta hivatását, a melyet mintaszerű buzgalommal töltött be. A talmud volt kutatásának mezeje és számos, kéziratban maradt munkája tanuskodik arról a nagy buzgalomról és rátermettségről, a melylyel szakadatlan tanulmányainak tárgyát művelte. Hamadrich című kézikönyve becses szolgálatokat tesz kezdőknek, az anyakönyvezésről szóló munkáját is szívesen használták. Végtisztessége a várpalotai zsinagógából ment végbe. *Schück* Salamon karcagi, *Singer* Vilmos liptószentmiklósi, továbbá *Schück* Bernát temesvár-józsefvárosi és *Fischer* Benő palánkai főrabbi, a két utóbbi az elhunynak vejei, mondtak gyászbeszédet, majd egyetlen fia, Dr. *Singer* Leó, a kinek a hitközség felajánlotta a megárvult rabbiszéket, zokogta el fájdalmát. A végtisztesség megrendítő nyilvánulása volt az általános gyásznak.

Rabbiválasztások és beiktatások. Az *érmihályfalvai* hitközség *Schönfeld* Bernátot, a *halasi* Dr. *Dohány* József brassói rabbit választotta rabbijául. Nagy ünnepek közt ment végbe *Goldstein* Ezra balatonfüredi, *Schreiber* Joáchim aradi és *Austerlitz* Sámuel miskolci főrabbi beiktatása.

Báró Eötvös József emlékezete. Gyülekezeteink méltó módon hódoltak a nagy államférfiú és író emlékének, a ki örök hálára kötelezte a zsidóságot. Templomi és iskolai ünnepélyek keretében áldoztak nevének, alapítványokat létesítettek és arcképével diszítettek tanácstermeket és iskolákat. Egyesületünk ezirányú kezdeményezése visszhangot keltett szerte az országban. Nem emlékezhetünk meg az egyes ünnepekről, de kiemeljük, hogy a *pécsi* hitközség Dr. *Perls* Ármin főrabbinak Eötvös olajfestésű képének leleplezése alkalmából mondott remek, a kitűnő szónok legjobb alkotásai mellé méltóan sorakozó emlékbeszédét kiadta és a hivek között szétosztatta.

Dr. Mezey Ferenc. A hódolat megható nyilvánulásai között adott Dr. Mezey Ferenc nagyméretű és rendkívüli eredményektől kísért munkásságáért való elismerő hálájának kifejezést a *keszthelyi* hitközség és a *nagykanizsai* chevra kadisa. Mindkét testület egyértelmű lelkesedéssel tiszteletbeli tagjául választotta.

A II. izr. községkerület közgyűlése a képviselők élénk részvétele mellett *Holicson* folyt le. A közgyűlést istentisztelet előzte meg, a melyen Dr. *Klein* Dezső nyitrai és Dr. *Klein* Sámuel érsekújvári főrabbi beszédet mondtak. A közgyűlést Dr. *Guth* Jenő elnök nyitotta meg, köszönetet mondva a holicsei község előljáróságának a tanácsterem átengedéséért és *Wechsler* Zsigmond hitközségi elnöknek, valamint a holicsei

gyülekezetnek a szives fogadtatásért. Ezután az elnök és *Roth* Jenő titkár előterjesztette évi jelentését, mely a lefolyt évben végzett munka sokoldalúságáról tett tanubizonyságot. A közgyűlés érte köszönetét fejezte ki a kerület vezetőségének. A határozatok közül kettő emelkedik ki. Az egyik, hogy a második községkerülethez tartozó iskolákban meghonosítják a hitoktatói felügyeletet, a melylyel Dr. Klein Dezső és Dr. Klein Sámuel rabbikat bízták meg. A másik, hogy *Grünfeld* Náthánnak a nyitrai hitközség nevében tett indítványára kimondották, hogy megbízzák a központot a hitfelekezet részére megállapított államsegély felemelésének a kormánynál való megsürgetésével. Az ülés után a vendégek tiszteletére diszebéd volt.

Az Országos Magyar Izrael. Közalap bizottsága február 26-án Dr. *Mezei* Mór elnökletével ülést tartott. A résztvevők mély megindulással hallgatták meg az elhunyt elnök, Báró *Hatvany* Deutsch Sándor főrendiházi tag emlékének szentelt kegyeletes szavakat, a melyekkel Mezei Mór, mint a bizottság másodelnöke megnyitotta az ülést és Hatvany báró emlékét és hervadhatatlan érdemeit jegyzőkönyvbe iktatták. Azután Dr. *Mezey* Ferenc előterjesztette jelentését, melyet köszönettel vettek tudomásul. Jóváhagyták a számadásokat, a vezetőségnek megadták a felmentvényt és elfogadták az 1914. évi költségvetést. Elnökké közfelkiáltással és lelkes ovációk között Dr. *Kohner* Adolf bárót választották, a ki nagyszabásu beszéddel foglalta el az elnöki széket. A közalap feladatairól és a zsidóság kulturmissziójáról szólva, jelezte, hogy a közalap munkáját az eddigi szellemben kívánja folytatni, de egyszersmind azon lesz, hogy a közalap anyagi eszközeit feladatainak jelentőségéhez képest gyarapítsa. Azután a közalap szabályzatát módosították, főleg abból a szempontból, hogy a tisztikar tagjainak számát szaporithassák és hogy Dr. Mezey Ferenc közreműködését, ki a közalap fennállása óta önzetlenül viselt jegyzői tisztségéről nagy elfoglaltsága miatt lemondott, továbbra is biztosítsák. Az előljáróság új tagjai lettek Dr. Mezey Ferenc ügyvezető előljárón kívül Báró Ohrenstein Henrik és mucsinyi Wohl-Rumi Adolf. Ellenőrnek Báró Dirsztay Bélát választották, a számvizsgálatra Dr. Basch Gyula, Báró Gutmann Vilmos és ujbpesti Wolfner Tivadarból álló bizottságot küldtek ki. Új tagokul Báró Hatvany Deutsch Béla főrendiházi tagot és Báró Kohner Jenőt kooptálták.

Az OMIKE menzájának Dr. *Neumann* Árminné elnökletével tartott választmányi ülése a tagok meleg érdeklődése mellett folyt le. Dr. *Hevesi* Simon a Menza célját és propagandáját ismertette, Dr. *Weiller* Ernő főtitkár pedig a Diákasztal működéséről számolt be. Jelenleg 500 egyetemi hallgató nyer ellátást. A fizetők 50 fillérért, 150-en díjmentesen, 80-an félárért étkeznek. Fenntartanak továbbá díjmentes német és francia nyelvkurzusokat és vivótanfolyamot, a melyen 120 diák vesz részt. Az ifjuságnak gazdagon felszerelt könyvtár és olvasóterem áll rendelkezésre. Dr. *Schwarz* Áron, a Menza orvosa az egészségügyi viszonyokról számolt be, a melyek a lefolyt évben nagyon kedvezően alakultak. Az ülés

a Menza lángoló buzgalmu vezetőségének: Báró *Dirsztay* Béla és Dr. *Neumann* Árminné elnököknek, Dr. *Hevesi* Simon társelnöknek, Dr. *Domony* Móricné alelnöknek és Dr. *Weiller* Ernő főtitkárnak rendkívül odaadó és sikeres működésükért köszönetet szavazott.

Ehhez a jelentéshez még hozzá kell tennünk valamit. Alkalmunk volt a Menzát megtekinteni. Meghatottan és büszkén szemléltük. Ilyen nagyszerűnek nem képzeltük. Nemeslelkü intézői és gondozói a szó legmagasabb értelmében mentőmunkát végeznek, a melynek áldásait kellően értékelni nem lehet. Ötszáz tudományos pályára készülő ifjunak legsúlyosabb gondjait enyhítik. Közülök nagyon sokat megóvnak a letöréstől, az elzülléstől, a pusztulástól. A legmélyebb hálával emlékszünk meg erről a munkáról. De nem ezt akarjuk kifejezni, nem nagy tartozásunkról szólunk, nem a felekezet lekötelezettségét tolmácsoljuk. Annak a hangsúlyozására érezzük indittatva magunkat, hogy a Menza jótéteményeit legnagyobb-részt *vidéki* ifjak élvezik. A vidéki gyülekezeteknek mulhatatlan kötelességük tehát a nagyjelentőségű intézményt erejükhöz képest anyagilag támogatni. Nem lehet minden terhet fővárosi hitrokonainkra háritani. A Menza nagy feladatok előtt áll, most új hajlékról kell gondoskodnia, fenntartóinak áldozatkészsége fokozott mértékben lesz igénybe véve és nem kételkedünk abban, hogy vezetőinek bölcsesége és nemesszivüisége meg is fog küzdeni a vállalt nagy feladatokkal, de igényt is tarthatnak arra, hogy erre a vidéki hitközségek segédkezet nyujtsanak nekik. Erre akarjuk figyelmeztetni, erre sürgősen felkérni gyülekezeteink vezérférfiit.

Budai Izr. Menza és Irodalmi Társulat. Örömmel jegyezzük fel, hogy Dr. *Kiss* Arnold kartársunknak a budai menza és irodalmi társulat alakítására irányult lelkes törekvései sikerrel jártak. A nagyjelentőségű eszme számára meg tudta nyerni a budai hitközség vezérférfiit és az intézmény megalakult. A gyűjtőivek még nem érkeztek vissza teljes számban, de már meg lehet állapítani, hogy a szent cél meghódította a hivek lelkét.

A Leánymenza és az Orthodox Zsidó Népasztal-Egyesület szerényebb keretekben, de ugyanazzal a nemes céllal és buzgalommal, a mely az Omike és a most megalakult budai egyesület működését oly üdvössé és a hitrokonok hathatós támogatására méltóvá teszi, szintén megkezdték tevékenységüket.

Az Országos Izrael. Patronage-Egyesület buzgón és céltudatosan folytatja munkásságát. Megalakult a *szentesi* helyi bizottság, *Hatvanban* és *Marosvásárhelyen* a hitrokonok élénk részvétele mellett gyűléseket tartottak. A *budapesti kir. orsz. gyűjtőfogházban* és az *aszódi javító-intézetben* chanuka-ünnepségeket rendeztek. Az előbbiben Dr. *Hevesi* Simon, az utóbbiban *Breuer* Soma mondott ünnepi beszédet. Reméljük, hogy a purimi gyermeknap a magashivatásu egyesületnek gazdag segélyforrásokat nyit.

A Magyar ITO alapszabályainak jóváhagyása érdekében országos mozgalom indult meg. Számos helyen ülést tartottak és sürgősen felkérték a kuratóriumot, hogy a kormányt küldöttségileg keresse meg az alapszabályok rég huzódó ügyének elintézésére. A budapesti helyi bizottság február 18-án Dr. *Lederer* Sándor elnöklésével ülést tartott, a melyen az elnök indítványára a következő határozati javaslatot fogadták el: »A Magyar ITO-szervezet budapesti helyi bizottsága sajnálattal értesült arról, hogy a szervezet alapszabályai még mindezideig nem nyertek kormányhatósági jóváhagyást. Miután feltétlenül szükséges, hogy a szervezet kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályok alapján működjék s miután egyáltalában semmi ok nem foroghat fenn arra nézve, hogy tisztán és kizárólag emberbaráti célokat szolgáló szervezetünk alapszabályainak jóváhagyása indokolatlan huzavonák folytán késsék, a választmány ezen üléséből felkéri a szervezet kuratóriumát, hogy a magas kormánynál küldöttségileg sürgősen eljárván, felvilágosításaival hasson oda, hogy a szervezet alapszabályai, a melyek ellen egyetlen egy hivatott oldalról sem tétetett kifogás, immár haladék nélkül jóváhagyassanak.«

Az autonómiai bizottság január 28-án *Székely* Ferenc udv. tan. elnökletével értekezletet tartott és hosszabb, beható eszmecsere után elfogadta az elnök abbeli indítványát, hogy az autonómiai bizottság egy a vallás- és közoktatásügyi miniszternek átnyújtandó emlékiratban az autonómia megalkotását sürgesse és hogy az elnökség az 1912. évi február 20-án tartott országos értekezleten választott szakbizottságokat minél előbb szólítsa munkába.

Uj lapok. Debrecenben február elsején »*A vallás*« című, zsidó felekezeti, szépirodalmi és társadalmi hetilap indult meg. *Hrausz* Ábrahám szerkeszti és különösen a status quo ante alapon álló hitközségek érdekeit képviseli. Február 20-án pedig Szabadkán az »*Autonomia*« zsidó felekezettársadalmi és politikai lap első száma jelent meg. Az új folyóirat szerkesztője Dr. *Klein* Adolf, főmunkatársa Dr. *Singer* Bernát. A lap főcélja a zsidó vallási érzelmek ébresztése, az autonómia és a pártok közötti egység helyreállításának sürgetése. E mellett a főcél mellett a zsidóság minden érdekének, a magyar rabbikar, a tisztviselők, a hitközség és az iskola ügyének bátor és igaz szószólója akar lenni. Dr. *Klein* Adolf lemondván mindazokról a tisztségekről, melyeket az 1912. febr. 20-iki értekezlettől alakított bizottságokban viselt, e lap útján óhajtja szélesebb körök figyelmét az egységes autonómiára és az azzal kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekek kivívásának szükségességére irányítani.

TARTALOM: A status quo ante hitközségek szervezkedése. — Löw Immánuel. Dr. Löwinger Adolf. — Az Országos Rabbiképző-Intézet. — Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat. — Indítvány. Dr. Kálmán Ödön. — A zsinagógai naptár és az ünnepek ismertetéséhez. Dr. Fényes Mór. — Péchi Simon Psalteriuma. Dr. Lóvy Ferenc. — Felekezeti vonatkozású törvények 1913-ban. Dr. Groszmann Zsigmond. — Egyesületi élet. — Krónika.